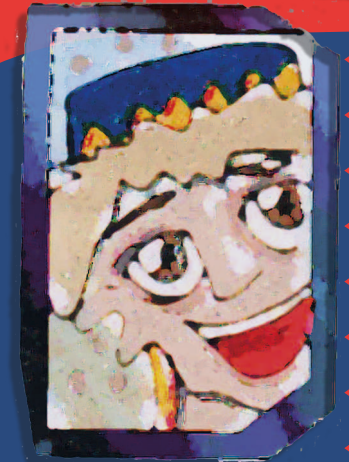
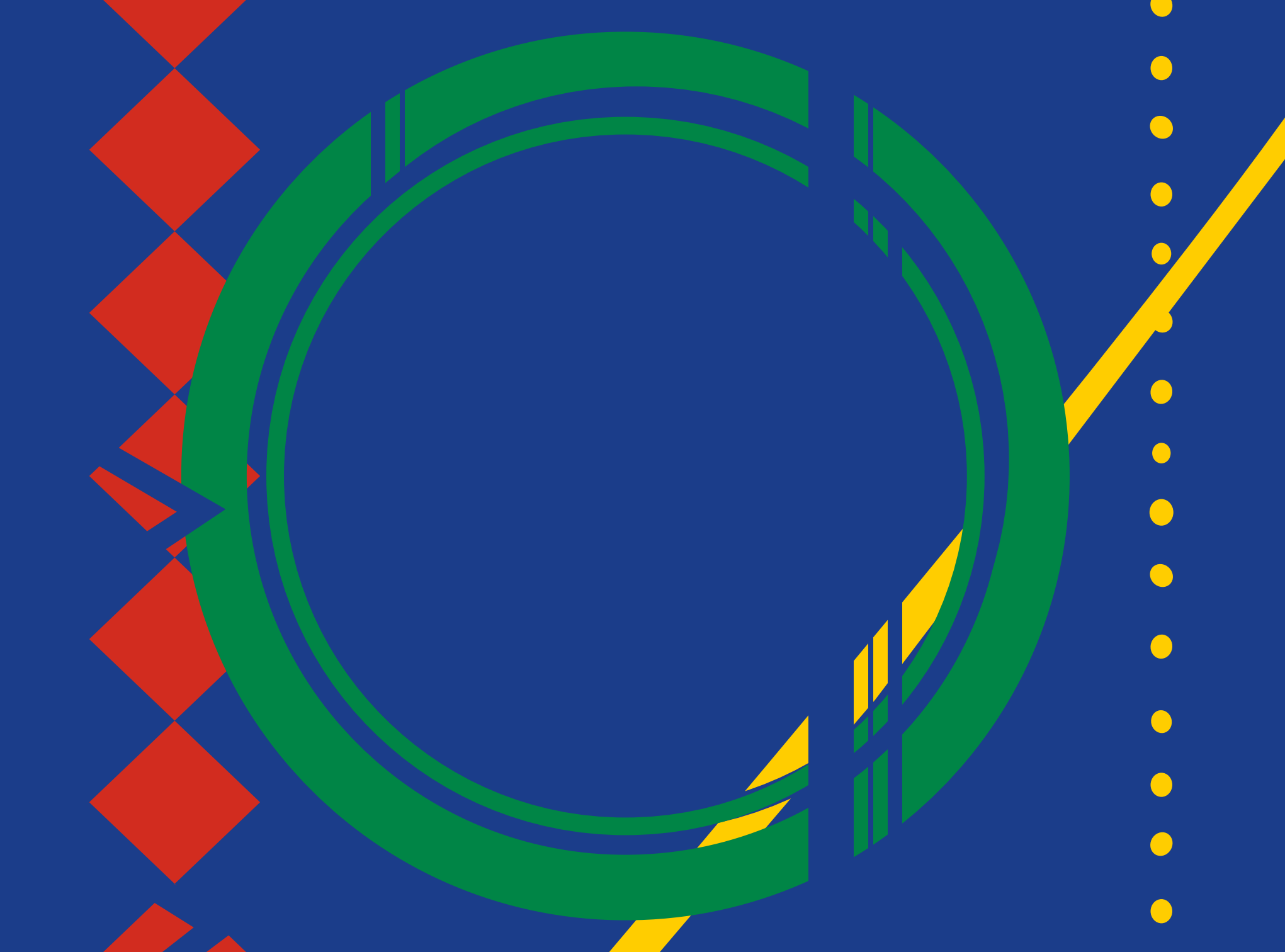

Tuomas Mattila | Pasi Jaakonaho

MII

TAVE KUÁVLU
ALGÂAALMUGIJ KULTTUURÂN
KYESKEE IMMATERIALIIH
VUOIGÂDVUOĐAH

MII

TAVE KUÁVLU
ALGÂAALMUGIJ KULTTUURÂN
KYESKEE IMMATERIALIIH
VUOIGÂDVUOÐAH

Tuomas Mattila | Pasi Jaakonaho

Saamelaisalueen koulutuskeskus
Sámi oahpahusguovddáš
Säämi máttááttáskuávdáš
Sää'm škooulttemkөөskös

Olgosadeleijee
Rähteeh
Tiivtah
Kuvviittásah
Koveh

Säämi máttááttáskuávdáš, 2022
Tuomas Mattila, Pasi Jaakonaho
Niillas Holmberg (almostum kirjeest *Juolgevuodđu* (DAT 2018)
Tanja Sanila
Säämi máttááttáskuávdáš

Suvi Jaakkola (käldee: *Joulupukki ja noitarumpu – saamelaisuus vääristyy edelleen Lapin matkailussa*, Antroblogi.fi 12.4.2022)
Pasi Jaakonaho

Tuomas Mattila

Olgohäämi ja tuáijim
Jurgálem
Teddilemsaje

Teppo Jäntti
Petter Morottaja
Hansaprint

ISBN 978-951-53-3862-4
ISBN 978-951-53-3863-1(pdf)

S Á M E D I G G I
S Á M I T I G G E
S Á Ä ' M T E ' G Ğ
SAAMELAISKÄRÄJÄT

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Muhto ain dat ihtet, mánát
geaid bealjít dego lasttat, mánát
geat gazzet giellaoahpa biologijjas.

Bussábielluid taktihkka
duođaštít juohke sáni adjektiiván.

Dat lea rássegietti strategiija.

OVDÂSAAHÂ

ŠŠITOBDEEH ANEH IMMATERIALLIJD

vuoigâdvuodâid (IP, "intellectual property") kyeskee lahâasâtem muálkkâás riehtisyergin. Tom tobdeh hyeneeht sehe algâaalmugeh já meid ovdâsvástádâsâst lejee virgeulmuuh. Algâaalmugij sycijin rahtum riehtiráhtuseh láá távjá omâseh meid tooid virgeulmuid, kiäh láá oovdedmin IP-riehtivuáhâduv. Lijká IP-vuoigâdvuodah láá kuávdáš uásist talle ko lii ucâmin čuávdusijd algâaalmugij pyereest vuádstállum riávtálj vuárdámušai tevdim várás. Ive 2022 ääigi olášui tave kuávu algâaalmugij kulttuurân kyeskee IP-vuoigâdvuodâid kiedâvuššee haahâ, mon ulmen lâi västidiđ taaid tárboid.

Haavâ válduolášuttee lâi Sämikuávu máttááttáskuávdáš (SMK) oovtâstpargoost sämitiggijn já haavâ ovdâsvástâdâsministeriöin, máttááttâs- já kulttuurministeriöin. Haavâ tooimah olášuttojii toos asâttum stivrimjuávu laidiiittâsâst já oovtâstpargoost sehe koordinistmáin Barents euroarktisii kuávu IP-äššitobdeiguin já eres oovtâstpargokuoimijguin. Haavâ pargen já taan škovlimmaterial ráhten väljejuvvojii immateriallij vuoigâdvuodâi äššitobdee, OTT, VTM Tuomas Mattila, já sämituojij lehtor, náguskirjetotkee, Pasi Jaakonaho Sämikuávu máttááttáskuávdâást. Rähteeh sahhiittáláin haavâ ohtâvuodâst suullân kyehtlov sämmilii kulttuuräärbi tobdeh já ton lasseen fáádá tobdee äššitobdeid. Haavâ loppâpuádušin valmâštum škovlimmaterial tuárju nuuvt IP-äššitobdei ko sämitaidârij, eromâšávt nuorâ pargei, sehe puoh ärbivuáválijn iäláttâsáin movtjldum ulmui škovlim.

Ärbivuáválii kulttuurân kyeskee IP-vuoigâdvuodáliih koččâmušah láá váhá ereslágáneh tast sorjon, et tárkkoov-uv ääši ovtâskâs ulmuu vâi ubâ siärvâduv uáinust. Tyejičeepeh, jyeigeeh, mainâsteijeeh, kulttuur piállást tuáimee irätteijeeh

já eres pargeeh pyehtih suoijid jieijås pargo puátusijd, ko vist siärváduv uáinust suoijimtaárbuin pajaneh puohháid ohtsiih elementeh. Nube tááhust ko sárnu árbivuovijn, te ij ain lah meendu oovtákiárdán miäruštállád ráäji ovtáskås já siärváduvlíi pargeldem kooskást. Material keččál völdid huámášumán puoh táid uáinuid já toi koskásii vuáruvaiguttem.

Haavást líi lamaš koččamuš meid ráäji rastaldittee oovtástpargo táárbust. Líi teháláš, et sámmilij Suomá, Ruotá já Taažá vuáduudemaavást syeijejum kielálih já kulttuurlih vuoigáduodah olášuveh. Vuoigáduodái olášum váátá IP-vuoigáduodáid kyeskee máátu já ubáláškove tiileest líi finnimnáál ucemustáá Suomá, Ruotá já Taažá sámuuávlust. Škovlimmaterial líi rahtum uáassin Suomá Barents euroarktisií ráádi saavájođettejeepeaje (2021–2023) ohjelmist.

Toimásyergiraajijd já staatái raajijd rastaldittee dialog lasettem oovded ohtsij keevátlášvuodái hámášum. Haahá tuárju já lasseet koherentlášvuodá, juátkojejeevuodá já munedistemvuodá ohtsijd koččamušáid čuávdiidijn, tanen ko koččamušah kiedávuššojeh já toi koordinistem pyereduvoo oovtástpargo lasseetmáin meid tavekuávu jieškote-uv oosij kooská. Huámášume kiddim syeje pyereedmán lasseet algáaalmugij luáttámuš jieijås áárbán já šoddád uđđá suhápuolvá, mast láá máhđulášvuodah pieijád naavcáid kulttuur siáilumán já oovdedmán tagarij vuovijguin, moh išedeh ubá aalmug já siámmást tuáimih IP-vuoigáduotávuáháduv uáassin iáge ton ulguubeln.

Anna Vuopala
Máttááttás- já kulttuurministeriö
Kulttuur- já taaidápolitik uásádáh
Tahheevuoigáduodá já audiovisuallii
kulttuur ovdásvástádássyergi

Janne Näkkäläjärvi
Ovdedemhovdá
Sámuuávu máttááttáskuávdáš

SÄMMILIIN LII JIEIJÄS HISTORIÄ, KIELÄ, KULTTUUR, IÄLÄTTÄSAH, EELLIMVYEHI JÄ IDENTITET

SÄMITIGGE TORVEE PUOH JIEIJÄS TOOIMÄIN sämikielä, kulttuur jä sämmilij iälättäsäi eellimvuáimäläšvuodä, ana huolä sämmilij eellimähđuläšvuodäi pyreedmist täsiárvusávt ubä sämmilij päikkikuávlust jä oovded sämmilij kielälíj já kulttuurlij vuoigäđvuodäi oläšume meid sämmilij päikkikuávlust ulgguubeln. Sämitige tehálumos pargo líi oläšuttid sämmilij várás vuáđudemlaaväst torvejum kulttuurjiešhaldäšem já turvid sämmilij algäaalmugkulttuur siäilum já ovdánem.

Ko sárnu sämmilii kulttuuräärbist, te tuáváđuväid tego "kulttuur" já "ärbí" kolgäččij miäruštálläđ sämmilij jieijäs ibärdäs, äárvui já maailmkove miäldäsávt. Ovdämerkkän immateriallii já materiallii kulttuuräärbi jyehim maangä uásán tuálvu tom olgolää sämmilij jieijäs tuáváđuväst. Tággäär iäru immateriallii já materiallii kooskä puáhtä toohäđ, mut sämmilij iävtui miäldäsávt. "Addiittálläm luándoin", äđai táidü savästálläđ luándoin, uáivild tom, et ko uáiná luándust tábähtuvée nubástus täi viäžžä luándust materialijđ, te tobdä luándu jiešvuodäid. Materiallii já immateriallii äärbi ij pyevti iäruttid nubijnis, tondiet ko toh láä siskáluväi já vaigutteh nubijdis.

Tuomas Aslak Juuso

äđai

Gáijjot Änte Issäha Duommä

Sämitige saaväjedetteijee

SISKÁLDÂSLUVÂTTÂLLÂM

9	<i>Sämmiliih, Euroop union vijðoduv áinoo algâaalmug</i>
13	<i>Sämmilij vuoigâdvuotâ jieijâs kulttuuráárbán</i>
16	<i>Sämmilâš ärbivuávâlâš tiätu já ärbivuáváliih kulttuurolgospuáhtuseh</i>
35	<i>Sämikulttuur kávpálâš kevttim</i>
49	<i>Uáinuh kulttuuräärbi suoijálmân</i>
60	<i>Immateriallij vuoigâdvuodâi almoliih prinsiipeh</i>
73	<i>Tahheevuoigâdvuotâ kreatiivlii pargo syeijjn</i>
85	<i>Täävvirmerkkâvuoigâdvuotâ puáhtá suoijid meid ärbivuáválijd tubdâlduváid</i>
95	<i>Motomeh eres immaterialliih vuoigâdvuodah já laavah</i>
105	<i>Moin naaliijn jieijâs já siärváduv vuoigâdvuodâid puáhtá keevâtlávt piäluštid?</i>

SÄMMILIIH,
EUROOP UNION
VIJÐODUV ÁINOO
ALGÂAALMUG

SÄMMILIIH

LÁÁ OHTÂ AALMUG, ARKTISÄŠ ALGÂAALMUG, mon ärbivuáválii aassâmkuávlv, Säämieennâm, láá Taažâ, Ruotâ, Suomâ já Ruošâ rääjijh juáhám neelji uásán. Sämmiliih láá sierâ rekinistemvuovij mielđ 75 000–100 000 olmožid. Sämmilij tááláš päikkikuávlv (sämikuávlv) lii káártá miäldásávt sajadum Taažâ, Ruotâ já Suomâ taveosijđ sehe Kuáláduv njargâenâmân Ruošâst. Lii árvuštállum, et Suomâst pajjeel 60 % sämmilijn ääsih päikkikuávlvus ulguubeln. Ive 2019 Statistikkuvdâá (Tilastokeskus) mielđ stuárráamus sâmikieldâ lâi Oulu, čuávuvâžžân stuárudâhoornigist Aanaar, Ruávinjargâ, Ucuuhâ já Helsig.

SÄMMILIJN LÁÁ

OOVCE KIELÂJUÁVKKUD maadâsâmikielâ, umesâmikielâ, pittáâmsâmikielâ, juulevsâmikielâ, tavesâmikielâ, anarâškielâ, nuorttâlâškielâ, kieldâsâmikielâ já tarjesâmikielâ. Ton lasseen äkkilsâmikielâ sarnui vala 2000-lovo aalgâ peln. Tavekielâ sárnook láá enâmustáá já ton sárnoi kuávlv olá-uv stuorrâ uásán sâmikuávlust.

Sämmilij kielâliih vuoigâdvuodah láá torvejum sierâ lavâiguin Suomâst. Säämi kielâlaavâ ulmen lii *”pelestis turvid vuâdudemlaavâst asâttum sämmilij vuoigâdvuodâ pajjeentoollâđ já ovdediđ jieijâs kielâ já kulttuur”*. Puoh sâmikielah láá miäruštállum uhkevuálâsâžžân kiellân.

Säämi kielâlaavâ olášuumist stuárráamusah háástuh lohtâseh toos, et virgeomâhááh iä paste olášuttid laavâ pehtilávt. Kielâlâj vuoigâdvuodâi olášuumân vaaigut meid vâdisvuotâ finniđ pálkkááttum sâmikielâlii pargovievâ jieškote-uv suorgijđ. Eromášávt vânvuotâ lii sâmikielâliijn máttáátteijein, arâšoddâdemsyergi pargein já jieškote-uv sosial- já tiervâsvuotâtipšom syergi áámmátlijn. Ohtâ hástu lii-uv finniđ kielâ mättee veikkâba 60 % pargoáágán, jis siämmâš olmooš puáhtâ porgâđ 100 % pargo eres saajeest, kost ij vattuuh sâmikielâ táidu.

SÄMMILIIH LÁÁ EUROOP UNION KUÁVLU

Á INOO ALGÂAALMUG JÁ ALGÂAALMUGSAJADÂH LII NANODUM SUOMÂ VUÁÐUDEMLAAVÂST. SÄMMILIIH láá aassâm jieijås päikkikuávlust ovdil táálái staatáraajij hámášume. Sämmiliih algâaalmugin iä kuittág lah merideijee sajattuvâst jieijås päikkikuávlust.

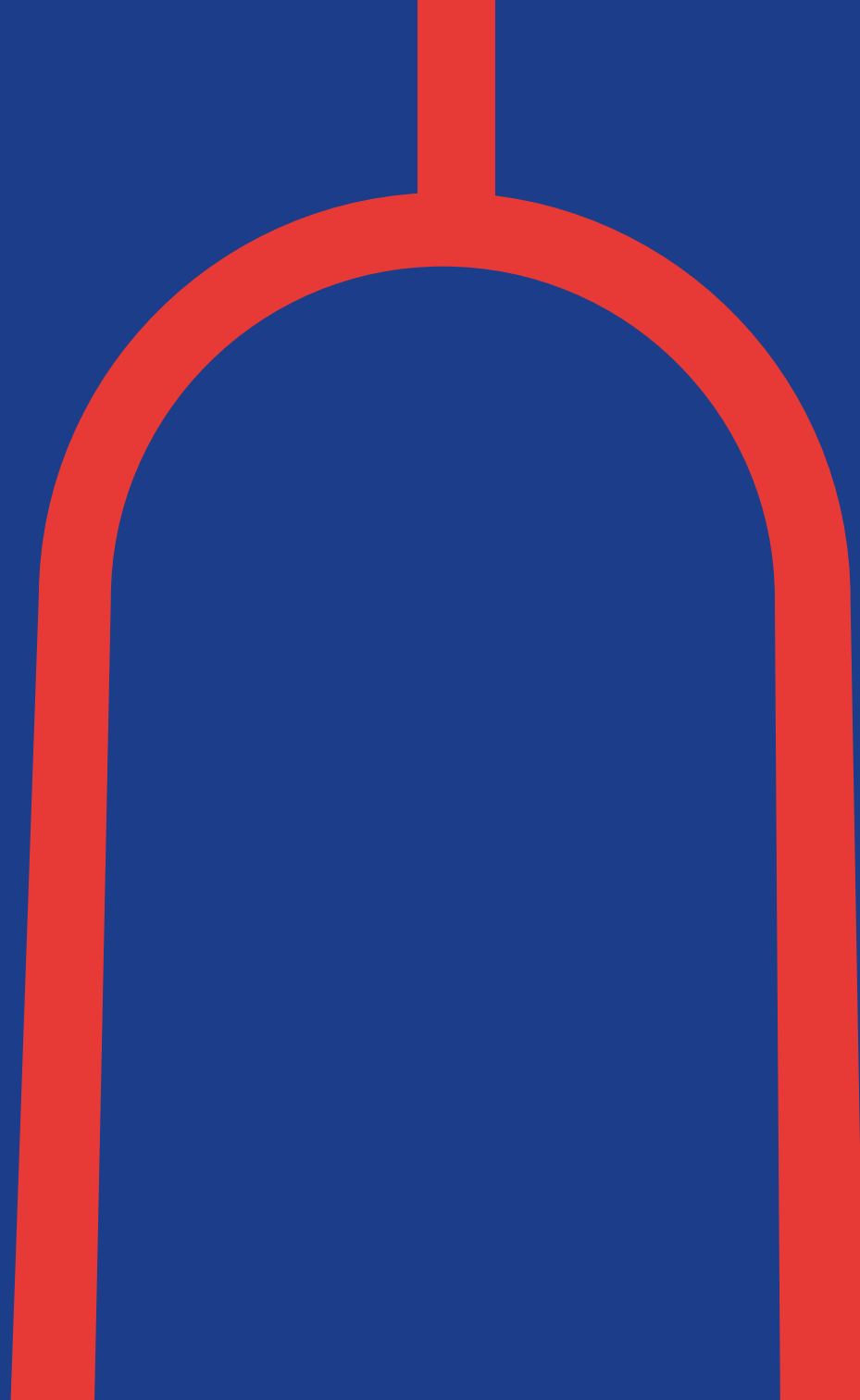
Sämmilij ärbivuávlâš varriistállâm lii uáivildâm iärrás lasseen poccui sirdášume já sirdem sisäenâmist riddokuávluid čuoškân. Táálááh staatâ rääjijh láá tom ärbivyevi jo muttám já lopättâm-uv.

SÄMMILIJ ÄRBIVUÁVÁLIIH IÄLÁTTÂSAH

L ÁÁ KUÁLÁSTEM, LUÁNDUADALDUVÂI ČUÁGGIM, SÄMITYJEJH, miäcástem já puásuituálu sehe toi tááláá ääigi härjuttemvievih. Ton lasseen sämityejeh láá manğasân tehálâš uási aargâst já äigápuáđust. Ubâlâšvuottân ärbivuávlávt sämikuávlust ässee sämmiliih eelih luándust já luándujuurrâm miäldásávt. Sämmilii luándujurâmist láá-uv käävci iveäigid: kiddâ, kiddâkeesi, keesi, čohčâkeesi, čohčâ, čohčâtälvi, tâlvi já kiddâtälvi.

2000-lohon puáđidijn kuittág ain stuárráb meeri sämmilijn pargeh eres pargoin ko ärbivuávlíjn iäláttâsâin. Ärbivuávlíj sämmilij iäláttâsâi já eellimvuovij jotkum lii-uv ovttuu tedduu vyelni modernij ámáttij härjuttem keežild já ferttee täsitiäduttállâđ toiguin. Maanğah sämmiliih láá kuittág fáárust perrus já suuvâs ärbivuávlíjn iäláttâsâin, veikká váldupargo lii eres saajeest. Ärbivuávlíjn iäláttâsâin lii stuorrâ merhášume sämikielâi já kulttuur kyedden.

SÄMMILIJ VUOIGÂDVUOTÂ JIEIJÂS KULTTUURÁÁRBÁN

SÄMMILIJ SAJADÂH

ALGÂAALMUGIN SUOMÂST LII tubdâstum vuáduemlaavâ 17 §:st. Ton vuáduld sämmilijn lii vuoigâdnuotâ paijeentoollâd já ovdedid jieijâs kielâ já kulttuur.

Vuáduemlaavâ 121 § vuáduld sämmilijn lii jieijâs päikkikuávlust jieijâs kielân já kulttuurân kyeskee jiešhaldâšem.

SUOMÂ LII TUHHIITTÂM IVE 2007 ADELUM OVTÂSTUM aalmugij julgâštus algâaalmugij vuoigâdnuodâin. Julgâštus 3 artikla vuáduld algâaalmugijn lii jiešmeridemvuoigâdnuotâ já toh merideh riijáht jieijâs poolitlii sajaduv já ovdedeh riijáht jieijâs ruđâlijd, sosiallijd já čuovviittâslijd eellimtiilijd.

Julgâštus 31 artikla vuáduld sämmilijn lii vuoigâdnuotâ paijeentoollâd, haldâšid, suojâlid já ovdedid jieijâs kulttuuräärbi, ärbitiädu já ärbivuávilijd kulttuurolgospuáhtusijd sehe tooid lohtâseijee jiegâlii omâduvâs.

Veikkâ julgâštus ij jieš vuáduld uddâ vuoigâdnuodâid, te ton vuálâččalleestaatah kalgeh toimâd julgâštus uulmij olásume pyerrin. Oovtâst Suomâ vuáduemlavvâin taat hâmmee riävtâlii vuádu tarkkuđ sämmilij vuoigâdnuodâid nuuvt ohtâgâssân ko siärvádâhhân-uv suojâlid já haldâšid sii jieijâs immateriallii kulttuuräärbi.

OLÁŠUVEH-UV TAAH KULTTUURLIIH VUOIGÂDNUODAH?

SÄMMILII KULTTUURÄÄRBI lovettes kávpálâš kevttim rievts ohtâvuodâttáá sämmilâšvuotân lii ruossâriijdost tai vuoigâdnuodâiguin. Tot toovât maangâlágán hemâdâs, tego ruđâlii táápu ärbivyevi härjutteijeid sehe kulttuurlii eroosio. Tot jođâlmit ärbivuávilij tiädui, tááidui já ärbivuávilij olgospuáhtusij lappum já iästâ tienuuvt sämmilij jiešmeridemvuoigâdnuodâ já kulttuurlij vuoigâdnuodâi olásume.

KULTTUURÄÄRBI KÁVPÁLÂŠ kevttim kolgâččij tábáhtuđ eettisávt kilelis vuovvijn já tuárjuđ tom siärváduv, mon siste ärbivuávilâš tiädu já ärbivuáviliih olgospuáhtuseh láá šoddâm. Toin naalijn puáhtá turvid tom, et ärbivuovijn hiettee ij tuše tuálvu siärváduv siste šoddâm immateriallijd áárvuid meddâl, mut taid kevtidijnis puáhtá siämmâst tuárjuđ kulttuuräärbi siäilum meid puáttee suhâpuolváid.

IMMATERIALLI KULTTUURÄÄRBI syeijin ij kuittâg lah taggaar lahâasâtem, mast ärbivyevi suoijim kiedâvuššuuččij tom paijeentuállee já ovdedeijee siärváduvâi já ovtâskâs pargei uáinust. Tondiet algâaalmugij jieijâs kulttuurân čyeccee vuoigâdnuodâid láá jo iheluuvij ääigi keččâlâm olášuttid kevttimáin IP-vuoigâdnuodâid.

PUÁHTÁ-UV IMMATERIALLIJ VUOIGÂDVUOĐÂIGUIN PYEREDIĐ TILE?

IP-VUOIGÂDVUOĐÁID KULEH

tahheevuoigâdvuodáh, täävirmeerhah, eennâmtiedáliih algâpuáttimmerkkiimeh, patenteh, hiäđulášvuotâmyenstereh, myenster vuoigâdvuodáh já finnodâhsyeligâsvuodáh, sehe laahâ sopâmettumis monâttâlmist iälâttâstooimâst. Toi lasseen merhâšume lii meid kulâttejjeesyejilaavâst talle ko lii tarkkuumin immateriallii kulttuuráárbi kávpálii kevtim.

IP-VUOIGÂDVUOĐÂIGUIN OVTÂSKÂS

taidâreh, tyejičeepeh, irâttejjeeh já ärbivevi pajeentuálee pyehtih suoijid jieijäs immateriallii pargo puátusijd.

Sämmiliih siärvádâhhân pyehtih viggâđ suoijid sii ohtsii kulttuuráárbi lovettes ávhástállâm vuástá IP-vuoigâdvuodâiguin.

TAAT ŠKOVLIMMATERIAL

TAAT MATERIAL KUORÂTTÂL TOM, ET MON ÁVHÁLIH IP-vuoigâdvuodah láá sämmilij jieijäs immateriallii kulttuuráárbán čyeccee vuoigâdvuodâi olášutmist nuuvt ovtâskâs ulmui ko siärvâduvâi-uv kiävtust. Magareh máhđulášvuodah tâi vááijjuvuodah IP-vuoigâdvuodâin taan kevttimulmeest láá?

SÄMMILÂŠ ÄRBIVUÁVÁLÂŠ
TIÄTU JÁ ÄRBIVUÁVÁLIH
KULTTUUR-
OLGOSPUÁHTUSEH

SÄMMILÂŠ KULTTUURÄRBI

L II VIJÐES UBÂLÂŠVUOTÂ, MOOS kuleh nuuvt fyysiliih tiingah já saje ko meid immaterialliih olgospuáhtuseh-uv, sehe árbivievih, táävih, keevâtlâšvuodah, tiáduh já tááiduh. Távjá taah láá meid ohtâvuodâst nubijdis ige immateriallii já materiallii áärbi pyevti ollásávt iäruttid nubijnis.

Tiättih-uv?

SÄMMILIJ ÄRBIVUÁHÁN KULEH MEID RUUMBUH, mast materialláš já immaterialláš kulttuurärbi lohtâseh nubijdis. Ovtâskâs ruumbuh pyehtih lede maangâid čuođijd iivijd puárâseh já toh láá historjáliih artefakteh, moh kuleh sämmilij kulttuuráárbán. Uddâ ruumbui rähtimist annoo ärbivuáváláš máttu já tiätutáidu, mii kulá sämmilij immateriallii ärbivuáhán, já ton ärbivuáhán kulá meid ruumbu kevttimân lohtâsejee tiätu já máttu.

Ruumbuin tiättojah meid sämmilijd almolávt tobdos rumbukovoseh. Ruumbui kovoseh láá uási sämmilij kulttuurist, já taid kalga-uv kohtâlid meid omâsteijeevuodâs tááhust ton miäldásávt.

Rumbukovosij já källeemááláámij já -sárgusij stiijlâin lii uáinimist čielgâ siämmaálágánvuotâ. Taid ruumbu kovosijd puáhtá aiccâđ kiävtust eres-uv ohtâvuodâin ko ruumbuin alnees, tego ovdâmerkkân mätkimuštoi hervâttâsâin, čiiŋâin já postâkoortâin. Lii kuittâg teháláš tiädustid já kunnijâttid kovosij algâalgálii ohtâvuodâ, mast lii stuorrâ merhâšume sämmilijd.

Ristâlii jurgâlittempargo ohtâvuodâst paapah tuššâdii iänááš ruumbuid já keččâlii kuddâliđ sämmilij puáris oskolduv já maailmkove. Suomâst tot tábáhtui 1700-lovo pelimuddoost. Euroop staatâi museoh siäiludeh ain-uv ennuv ruumbuid. Tánávt museolájádâsah-uv láá jieijâs naaliñ lamaš tehálâžžân liñkkân taam ärbivyevi siäiludmist. Moonnâm ivij, tääł 2020-lovvoost, lii lamaš ennuv mietimielâlâš jurdâččem ton kuáttá, et ruumbuh macâttuuččii toi päikkikuávlun.

”

Heini Wesslin
nuorttáláš tyejičepi

MII MIÄRUŠTÄL ÄRBIVUÁVÁLII TYEJE?

Miäštárijn, kiäh tuáimih máttáátteijen, lii luándulávt stuorrâ vaiguttâs uáppeid já toos maid sij uáppih anneeđ ärbivuáválâžžân. Siämmaánaál lii teháláš, et tuojijn láá čallum muuštonmiärkkumeh já almostittum kirjeh. Tienuuvt toh siäiluh. Kuábbáa-uv tábáhtusâst lii kuittâg loppâloopâst koččâmuš máhđulávt ovtâskâs uáinuin ige nuuvtkin tast, et toh láá áinoo olmâ vyehi tâi häämi tuojij várás.

Siämmaánaál maangah tuojijd lohtâseijee teermah láá jurgâlum. Tego sämikuávlust lii šoddâm čielgâsin, te ovdâmerkkân káártáin päikkinoomâi jurgâleijein lii távjá lamaš liijkás uccáa tiätu tast, et maid mii-uv saaniid meerhâš. Tánávt merhâšumeh-uv láá muttum. Nuorttâlii nisonist láá ärbivuáválávt kulmâ kappeer: pee’rvesk (nieidâ kappeer), šaamšik (káálgu kappeer) já po’vdneĸ tâi poo’vdneĸ (leeskâ kappeer). Mon pyereest suomâkielâliih nomâttâsah láá jurgâlum? Puávtáččij-uv leđe, et merhâšume lii lamaš ereslágán, máhđulávt vijđâsub?

Puoh täin tábáhtusâin ohtsâš lii tot, et nuuvt tyejičeepijn, máttáátteijein, vyerkkejeijein ko jurgâleijein-uv lii siämmaa-áigásávt stuorrâ ovdâsvástádâs já väldi. Stuorrâ ovdâsvástádâs já väldi tuojij sehe symbolik siäilumist, eelišvuodâst, merhâšuumijn já tulkkuumijn.

SÄMMILII KULTTUURÁÁRBÁN

KULEH IÄRRÁS LASSEEN ÄRBIVUÁVÁLÁŠ tiätu já ärbivuáváliih kulttuurolgospuáhtuseh. Taah tuáváduvah láá hámášum Maailm immateriallii omâdov ornijduv WIPO haldättäsâikoskâsii komitea pargoost já toiguin puáhtá tarkkud tom, et mon vijdásávt já maht IP-vuoigâdovuodâid puáhtá kevttiđ immateriallii kulttuuräärbi suoijjimân.

IVE 2000 RÄÄJIST Maailm immateriallii omâdov ornijduvâst Sveeici Genevest lii čokkânâm haldättäsâikoskâsâš komitea, mii tuálá merikoskâsijd já kirjálii dokumentismân vuáduduvvee ráđádâlmijd, moi ulmen lii hammiđ aalmugijkoskâsijd riävtâlijd instrumentijd ärbivuáválii tiäđu já ärbivuávâlij kulttuurolgospuáhtusij suoijjimân já geenivaarij algâpuáttim tâi kâldee almootmân paateentucâmuš ohtâvuodâst. Komitea čuákkimâid uásálisteh meid algâaalmugij já páihálâšsiärváduvâi ovdâsteijeeh.

Tiettih-uv?

”

Jukka Lienes
WIPO haldättäsäikuskâsii
komitea vârisaavâjodetteijee

AALMUGIJKOSKÂSII OOV TÂSTPARGO OVDÂNEM

WIPO haldättäsäikuskâsii komitea pargoi ääigi láá pyevtittum artiklai häämist aalmugijkuskâsij riävtálij äššikiirij hammiittâsah ovdeláá mainâšum kuulmâ ääšist. Äššikirjeh puávtáččii leđe jo-uv čannee aalmugijkuskâsiih sopâmušah tâi ij-čannee já avžuuttâs tijppâsiih ravvuuh. Moonnâm ivij ääigi pargo ij lah ennuvgin ovdânâm, tondiet ko uási WIPO jeessânstaatâin láá kriittisiih jieš ašij kuáttá tâi vuástálisteh čannee sopâmušâid.

Ive 2022 syeinimáánust tile kuittâg muttui WIPO almosčuákkimist, ko ornijdâh luovâi oovtâmielâlâšvuotâvátámušâst. Šoodâi miärádâs diplomatlii konferens povdiimist ive 2024 rähtiđ aalmugijkuskâsii sopâmuš geenivaarijd kyeskee ääšist. Taat äšši sáttá lekkâđ pâlgá meid aalmugijkuskâsii sopâmuš rähtimân ärbivuávlâi tiäđu já ärbivuávlâij kulttuurolgospuáhtusij suoijiimist.

ÄRBIVUÁVÁLÂŠ TIÄTU

RBIVUÁVÁLÂŠ TIÄTU LII TAGGAAR TIÄTU, TIÄTUTÁIDU, MÁTTU JÁ keevátlášvuodáh, mii lii ovdánâm, siäilum já sirdum suhâpuolvâst nuubán, táválávt njálmálávt já sâmisiervâdus siste.

Sämmiláš ärbivuáváláš tiätu puáhtá lohtásiđ puásuituálu, kuáláástmân, miäcástmân, nuurâdmân já luándu tubdâmân.

PUÁSUITUÁLU LII OHTÂ SÄMMILII KULTTUUR pyeremusávt tiäđustum almonemhaamijn. Ruotâ já Taažâ pele sâmikuávluin puásuituálu tai jiešalnees poccui omâstem puásuituálu uáinust lii motomijd spiehâstuvâid fáárun luvâhânnáá räijejum tuše sämmilijd. Suomâ peln puásuituálu ij lah siämmáánáál räijejum, pic tondiet ko iäláttâs háárjutmân puohâin lii rijjâvuotâ, te kii peri puásuituálukuávlust ässee ETA-kuávu aalmugjeessân tai paalgâs puáhtá omâstid poccuid. Ruošâ peln puásuituálu láá sierânâs puásuituálukolhooseh, moh tuáliih poccuid. Ruošâst arktisii kuávu eres-uv algâaalmugijn láá poccuuh. Ulmuuh uáppih poccui toollâm iänáážin pääihist tai perruu fáárust porgâmáin. Sâmikuávlust láá kuittâg maangah oppálájdâsah, moh fáalih máttááttâs: Sâmikuávu máttááttâskuávdáš, Kuovdâkiäinu já Kárâšjuuvâ Ovidereskolet sehe Ruotâ Samisk Áahpahusguovddas Jokkmokkist.

KUÁLÁSTEM LII KUULLÂM SÄMMILII kulttuurân jyehi saajeest sâmikuávlust. Páiháliih ärbivuáváliih kuálástemvyevih spiehâsteh nubijnis. Ohtsâs puoh taavijd lii, et kalga kuálástid tuše tommit ko lii tárbu.

Sämmiláš kuálástemârbi lii jorgâldâhmuddoost onnáá peeivi. Tááláš urban eellimvyehi já sämmilij aassâmkuávluh eres saajeest ko sâmikuávlust tappesh olgos ärbivuáválii kuálástem máhđulášvuodâid. Ive 2022 šoddii mangâ rievti miärádâs, moi mielh sämmilijn lii vuoigâdvuotâ hárvuttid ärbivuáválii kuálástem jieijâs päikkikuávlust, spiehâstmáin tááláa lahâaasâtmist.

”

Tauno Ljetoff
puásuiolmooš

TIÄTU JÁ ÄRBIVYEVIIH JOTEH PUÁSUIULMUI SISTE JÁ SUHÂPUOLVÂST NUUBÁN

Puásuituálust jieškote-uvlágán toimâmvuovij sirdem já sirdâšum lii luánduláš. Lii iberdettee, et puárásuhâpuolváid uđđâ vuovij oppâm lii väädis. Nuuvt tot lii nuorâbáid-uv. Puásuituálukulttuur lii siskiibeln keejân uáli áávus. Nube tááhust toimâmvuovijn tiättojah luánduliih iäruh kuávlulij iäruu já áinoošlajâsij tilij keežild.

Ärbivuávlâ rievâ merhâšume puásuituálust lii styeres. 2000-lohon puáđidijn lastikkiälhááh láá šoddâm táválubbon. Tuáistáážân toh láá lamaš pyevtittâsâst ovtâskâs puásuiulmuin já iänáážin jieškođe-uv jieijâs táárbun. Juáháš ráhtá kiälháidis jieijâs páájást. Puásuiulmuuh jyehih jurduidis ávus vuovvijn nuubij persovnlâi kiävtun. Nube tááhust jis kiinii haalijd algáttállâđ kávpálie tooimâ, te muu mielâst jurdui keksejeijein kalga kojâdiđ toos love.

ÄRBIVUÁVÁLIH KUÁLÁSTEMTÁÁIDUH EELIH KUÁLÁSTEIJEI FÁÁRUST

Ärbivuáválávt sāmikuávlust perruuh láá finnim uási sehe jieijäs ravâdist já áigápuáđust-uv kuáláástmist. Kuálástem, ton maangâlágán häämih, kuálástemsajeh jna. láá ärbivuáválávt máttájum perruu siste tâi mottoom nube náál jo párnázin kuálástemmaadhijn jotemáin. Kuálástem vyevih iä eidusávt lamaš syeligâsvuođah, mut kiäs ulmuuh láá tain muštâlâm, lii eres äšši. Muštâleh-uv ulmuuh ovdâmerkkân naaburáid tom pyeremuu väärpi, vâi maidnii muide?

Onnáá peeivi ain eenâb sâmmiliih ääsih eres saajeest ko sāmikuávlust. Jo tienuuvt stuorrâ uási kuáláástmân lohtâseijee ärbivuáválii tiäđui já tááiđui sirduumist páácá olášuuhánnáá. Iärrás lasseen šonjâdov lieggânem já merâkuálástem láá stuorrâ uhke Tiänu luosâpiivdon. Luosâmereh láá koččâm, mon čuávumuššân merideijeeh láá meridâm luosâ kuálástemkiäldu. Ärbivuáváliij kuálástemvuovij mätteeh láá jo puárasmâm. Jis kuálástemkiäldu juátkoo kuhháa, te puáhtá leđe, et ärbivuáváláš Tiänu luosâ kuálástemkulttuur čáská. Tom macâtem sáttá leđe máhđuttes pargo.

”

Sämmiláš kuálástemčeppi
Ucjuv kieldâ kuávlust

”

Klemetti Näkkäläjärvi
FT
Totkeetuáhtár
Oulu olláopáttáh

GEENIVÄÄRIH JÁ ÄRBIVUÁVÁLÂŠ TIÄTU

Geenivaarijd lohtâseijee sämmilij ärbivuáváláš tiätu uáivild taggaar tiäđu, mii sämmilijn lii monnii iäláán, tego šado tâi ellee uási pyeredeijee, tipšoo, tálhudeijee já hajâjiesvuodâin sehe tooid lohtâseijee eres jiešvuodâin, maid puáhtá kevttiđ il. vuárkkumist já ruávisamnâsij hammiimist ovdâmerkkân tuoijumtárboid. Sämmiliih kevttih vijđáht jieškote-uv šadoi já ellei oosijd táálhudmân já pyereestvaijeem paijeentolâmân, já navdâšemamnâsin, veikká modern talhâstiedâ já kávpáliih pyevtittâsah láá kepidâm merhâšitteht toi kevttim.

Geenivaarijd lohtâseijee ärbivuáváláš tiätu lii ain-uv ellee ärbivyehti, mut uhkevuálásâš. Suomâst geenivaarij kevttim já hiäđui jyehim stivree laahâ Nagoya pevdikirje tooimânpiejâmist (nk. geeniväri laahâ, 394/2016). Nagoya pevdikirje lii aalmugijkoskâsâš sopâmuš, mon ulmen lii turviđ olmooškoodán tehâlij geenivaarij finnimvuodâ tutkâmuš- já ovdedempaargon sehe kávpálie uulmán já visâsmittiđ, et geenivaarijn finnejum hiäđuh juáhhojeh vuoigâlávt. Geeniväri laahâ iästá sämmilij geenivaarijd lohtâseijee ärbivuáválijn tiäđoin ávhástállâm já torvee sämmilij vuoigâdavuodâ haldâšiđ sii jieijâs ärbivuáválie tiäđu. Laahâ heiviittuvvoo tuše tagaráid sämmilij geenivaarijd lohtâseijee ärbivuáválie tiätun, mii ij lah lamaš kávpálie tâi tutkâmuškiävtust ovdil laavâ vuáimán puáttim.

Vuáđudemnáál lii sämmilij geenivaarijd lohtâseijee ärbivuáválii tiäđu tiätuvuáđu, mon Sämitigge šadda haldâšiđ. Suomâst láá eidu tääl nuurrâmnáál tiäđuh tiätuvuáđu vuáđudem várás já vuávâmnáál láá ravvuuh, moh lohtâseh sämmilij geenivaarij ärbivuáválii kevttimân. Tiätuvuáđu šadda siskeldiđ tiäđu šadoi já ellei oosij eromâš jiešvuodâin sehe kiävtust sämikulttuurist. Tiätuvuáđu kevttim šadda tuodânalásávt leđe lovevuálásâš. Sämmilij geenivaarijd lohtâseijee tiäđu kevttimist šoddâm hiäđuid kalga kevttiđ sämikulttuur tuárjumân.

TIÄTU ALNEES IJ SYEIJEJUU IP-VUOIGÂDVUOĐÂIGUIN

MUT ÄRBIVUÁVÁLI TIÄTUN VUÁĐUDUVVEE INNOVAATIOID puáhtá suoijid ovdâmerkkân patentijguin tai täävvirmerhâiguin. Sämmiláš ärbivuáváláš tiätu tagarin ko tot lii finnee kuittâg syeje talle, ko tot lohtâs syemmilijđ geenivaarijd já tom lii áigumuššân kevttiđ tutkâmuš- já ovdedemkiävtust. Geenivaarijd lohtâseijee ärbivuáválii tiäđu tutkâmuš- já ovdedemkevttimân kalga finniđ sämmilij munemietâmuš.

ÄRBIVUÁVÁLIH KULTTUUROLGOSPUÁHTUSEH

ÄRBIVUÁVÁLIH KULTTUUROLGOSPUÁHTUSEH LÁÁ TAGAREH olgospuáhtuseh, moh láá sirdum ovdâskulij suhâpuolvâst nuubán, já moh hâmmejah uási ärbivuáválii siärvâduv identitetist, ovdâmerkkân muusik, tánsám, taaidâ, hâmvuávám, noomah, meerhah já symboleh, tyejeh, mainâseh, oovdânpyehtimeh já seremoniah.

SÄÄMI KONTEKSTIST OMÂSTEIJEEVUOTÂ-TUÁVÁDÂH siämmáá merhâsuumeest ko viestârenâmijn lii uudâs. Ärbivuáválâst sämmilii siärvâduvâst iä lah konkreetlâst omâstâm enâmijd, čaasijd tâi ovtâskâs tyeje häämi. Uásild suijân toos lii eellimvyevist, mast kávpálâšvuotâ já ruttâtuálu lii puáttâm viehâ manjeed válduroolân. Nuuvtpa ij lah lamaš tárbu suoijid ovdâmerkkân puuvko design tâi sâmmimááccuhij kuávlulij tobdomeerhâi já heervâi kevttim. Kuittâg vala taan ääigi-uv puáhtâ esteetlajn já visuallajn elementijn tubdâd joba uáli tárkkâ-uv, kost myenster lii vuálgus. Váldunjuolgâduslâst ärbivuáváliih myenstereh já elementeh iä siävuttuu agâittáa kuávlui tâi ubâ perrui kooskâgin. Jis ovdâmerkkân ornamentikist ovtâstuveh elementeh kyevti sierânâs kuávlust, te tast lii miinii merhâsuumijd. Sáttá lede, et puuvko tiilájeijest láá suhâmadduuh kyevti sierânâs kuávlun, main kuábbáá-uv sun haalijd pyehtid oovdân tâi kunnijâttid.

SÄMMILÁŠ TYEJI ANA SISTEES JIEŠKOTE-
uvlágán merhášuumijd nuuvt olgos ko siisâ kulij-uv,
ige koččâmuš lah tuše fysiilijn pyevtittásain.
Tuoijuumân lohtâs ärbivuáváláš tiätu, ain rievti
materialij valjiimist pyevtittásai ráhtimân. Siämmást
valmáš tyejipyevtittásah láá sâmikulttuur ovtâskâs
olgospuáhtuseh.

Tyejičepi ij lah siämmáálágán áámmátnommâ
ko veikkába ”käsityöntekijä” syemmili
ohtsâškodeest. Sämmiláš tyejičepi lii jieijâs
kulttuuräärbi aitardejee. Sust lii tiätu sämmilii
eellimvyevist, jieijâs siijdá eellimvyevist, jieijâs perru
eellimvyevist, jieijâs eellimvyevist.

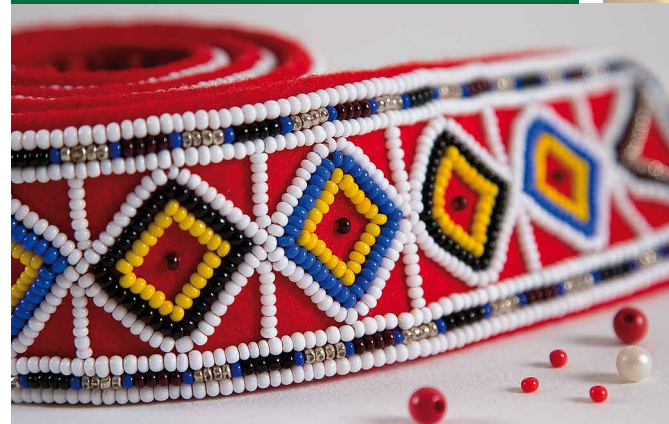
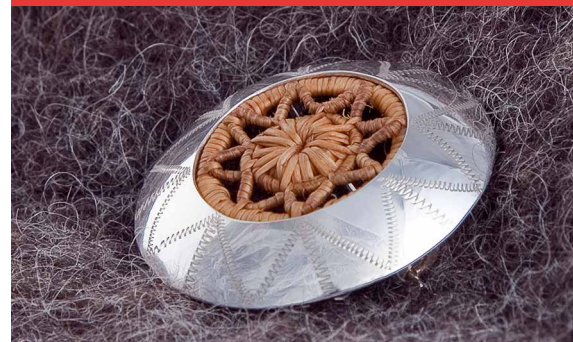
Ovdeláá ulmuuh oppii sâmityeje iänáázin
pääihist. Taan äägi kuittâg ain eenâb ulmuuh
finnejeh škovliittâsâs oppälájádâsain. Teháliih
máttáattemlájádâsah láá Sâmikuávu máttááttâskuávdáš
Anarist, Sámi áahpahusguovddas Jokkmokkist,
Kárâšjuuvâ Ovidereneskole sehe Sämmiláš luváttâh
já puásuítuáluškovlá sehe Säämi ollâškovlá
Kuovdâkiäinust. Ruošâst sâmityejimáttááttâs
finnee Lovozerost.

MUUSIK UÁSILD SUOMÂST LÁÁ KULMÂ JIEŠKOTE-
uvlágán ärbivuáválii sämmilii vookaalmuusikšlaaja: Nuorttâlijn lii leu´dd,
anarâšâin livde já orjâlijn luohti (juoigâm). Leu´dd tiätkoo mottoomverd
ain-uv meid Ruošâ já Taažâ peln, veikká kale ain harviibeht. Livde
tiätkoo tuše anarâš ärbivyevist, já luohti vist lii meid Ruotâ já Taažâ
tavesâmikielâlij kuávuui ärbivyei. Sâmikuávu máttááttâskuávdáš ovdeláá
ornij Säämi muusikakademia Ucjuhân. Porgemáánust 2022 Sâmiráádi
valjij aalmugjuáigusin Sámi eatnan duoddariid adai Säämi eennâm
tuoddârij juáigus, mon Nils-Aslak Valkeapää lii juoigâm. Aalmugjuáigus
lii jurgâlum puoh sâmikielâid já tom puáhtá kevtiid aalmuglavluu Säämi
suuvâ lavluu paaldâst argân já juhlen.

KOVETAAIDÂ SÄMMILII KULTTUURIST LII VIEHÂ UÐÐÂ
almoon. Tovle kovetaaidâ, tâi siämmáásullâsâs taaidâ, puohtui uáinusân
tuojijn: čuárvi-, táhti- já muorâtuojij asan hervejuvvojii abstrakt tâi
konkretlij tiingâi koveh. Tánávt kovetaaidâ lâi fáárust kevtimkáálvuin.
Iáruh láá tiettum tiädust-uv ovtâskâs perrui kooská-uv, mut eromášávt
tade mielh, et lii-uv koččâmušâst lamaš sajasis asâttum já pisováá
aassâmviste omâsteijee peerâ vái eenâb joodoost lejee perâkode.
Tááláš sämmiláš kovetaaidâ lii šoddâm Nils Nilsson-Skum já Johan Turi
pioneerpargo vuáduid. Taažâ Kárâšjuuvâst lii Sámi Dáiddaguovddáš
(Säämi taaidâkuávdáš) já vala mottoom ive tassaaš Kárâšjuuvâst fallui
kovetaiduu máttááttâs-uv. Taiduu ohtân ulmen lii váldid pele já cuvnađ
ulmuid jurdâččid. Sâmikuávlust ličij-uv tárpu oppälájádâsân, kost
puávtáččij máttááttállâđ taiduu vuáduid.

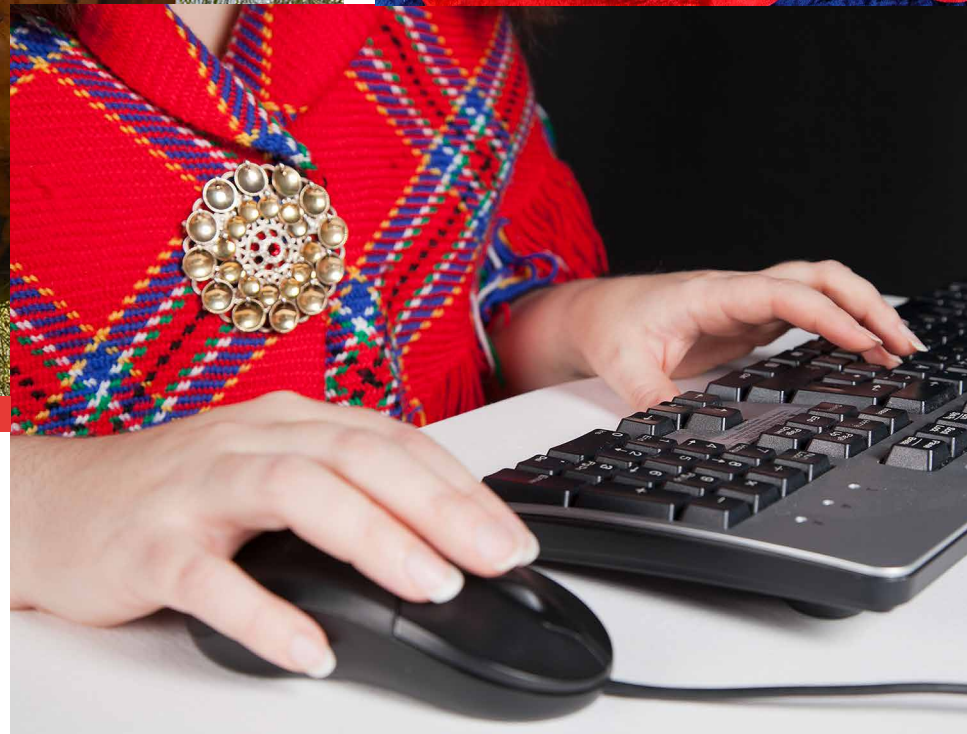
ELLEEKOVE, TEATTER, MEDIA JÁ ČUOVÂKUVVIM

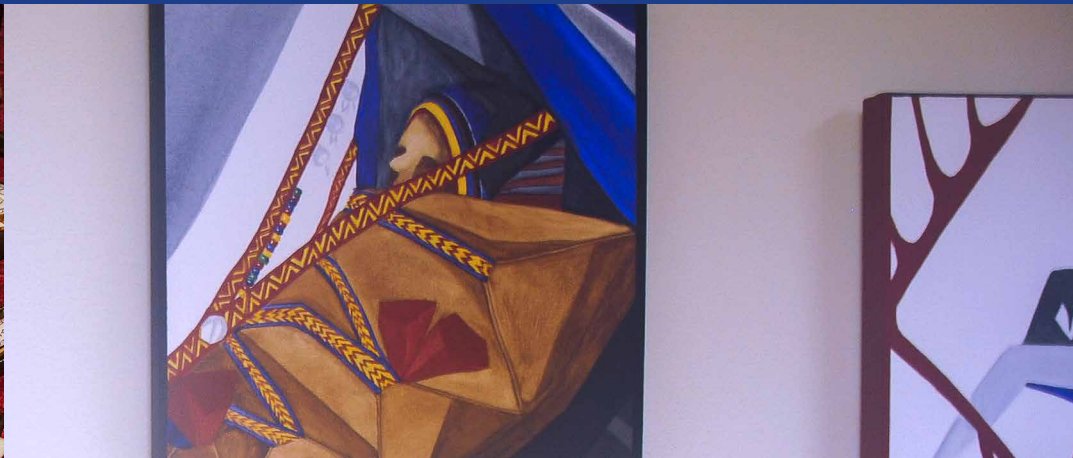
láá uási taiduu já kovetaiduu-uv kiedist. Toh láá siämmáánáál uddâ olgospuávtushäämih sämmilij siste. Onnáá peeivi elleekove, media já čuovâkuvvim uápuid pyevtit Sámikuávl u máttááttâskuávdáš Anarist. Ton lasseen Taažâ peln Kuovdâkiäinust lii Sámi filbmainstituhtta, mii lii sämmilii elleekove kuávdášorganisaatio. Kuovdâkiäinust vist tuáimá sämmilij aalmugteatter Beaivváš.

SÄMMILIJN LII ÁRBIVUÁVÁLÁVT KIEVRÂS

njálmaláš mainâstemärbivyehti, mii vaja pyereest maanġa saajeest Säämist, eromášávt talle ko puárâsub ulmuuh teivih nubijdis. Kirjálâšvuotâ alnees lii uddâsub äšši sämmilii árbivyevist. Vuossâmuuh sämmiliih kirječâlleeht lijjii škoovlâid jottáam ulmuuh, kiáh čáliškuottii čaabâkirjálâšvuodâ. Onnáá peeivi suárgán puátiht ain lase uddâ čâlleeht. Ive 2015 Tuurku kirjemeesuin lâi Säämieennâm-teema vyelni vijdes čuágáldâh sâmikulttuur kirjálâšvuodâ lasseen.

SÄMIKULTTUUR KÁVPÁLÂŠ KEVTTIM

ÄRBIVUÁVÁLII KULTTUUR KEVTTIM ÄVKKIN RUÐÁLÁVT

IJ VELTIHÁNNÁÁ LAH RUOSSÁRIJDOST TOI ÁRVUIGUIN,
maid tot ana sistees. Koččámuš lii tast, et moin naalijn já kiän iävtuiguin
kulttuurärbi kiävttoo, kii ton kevttimist hiätá já moin naalijn.

ÄRBIVUOVIJ RUÐÁLII ÄVKKIN

kevttimist pyehtih lede meid positivliih čuávumušah
já tot puáhtá ovdedit maangálágán máátu jotkum
já ovdánem sehe tiädu sirdem. Ko ärbivuávalij tuojij
rähtee vuábdá tuojjdis mádhálijd, te sun puáhtá
ánsášid áigápuádu já juátkid ärbivuávalii pargeldem.
Eettisávt kilelis vuovvijn olášuttum kávpálašvuotá
iššeed meid leváttid tiädu ärbivuávalii kulttuurist,
lasettid ton áárvust anneem já uláttetteevuodá.

ÄRBIVUÁVÁLII TIÄDU JÁ ÄRBIVUÁVÁLIJ

olgospuáhtusij lovettes kávpálaš kevttim puáhtá
kuittäg vahágittid toi siäilum, juátkejejeevuodá
já ovdánem. Lovettes já ärbivuávalii ohtávuodást
lyevvejum kávpálaš kevttim keežild ärbivuovij
pajjeentuáleeah sáttih monáttid puáduid, já taggaar
kevttim sáttá továttid kulttuurlii eroosio.

MOIN NAALIJN JÁ KIÄN IÄVTUIGUIN TOIMÂ TÁBÁHTUVÁ, JÁ KII TOOIMÂST HIÄTÁ?

Kulttuuräärbi kevttim ruđálie tooimâst ij veltihánnáa lah ruossáriidost ärbivuáválie ärvuiguin. Tehálumos lie smiettâđ, et moin naalijn já kiän iävtuiguin tot olášuttoo, maht ärbivuáválieh olgospuáhtuseh kiävttojeđ já kii tast hiätá. Tuojumärbivyeve elišin pissoom já ovdedem tááhust puáhtá leđe šiev äšši, et kiinii parga tom jieijäs iäláttâssân. Pargeeh kolgâččii kuittâg ain smiettâđ, et maid aášijđ puáhtá adeliđ iärasij-uv kiävtun ovdâmerkkân valmâš pyevtittâssân tai raavân. Mun arvâlam meid, et máhđulijđ ärvuštállâmfeeilâid kalga adeliđ addâgâssân já tain nurrum uápuid lengiđ ubâ siärváduv hiättun.

Motomin meid ulmuuh siärváduv ulguubeln pivdeh love kevttiđ maidnii ärbivuáválieđ aášijđ kávpálavt. Talle kalga huámášiđ, et ohtâgin ovtâskâs olmooš ij pyevti adeliđ love ohtsii ärbivyeve kevttimân ubâ siärváduv peeleeest. Äášist kolgâččij sooppâđ oovtâst. Mij tarbâšep tilálâšvuodâid já máhđulâšvuodâid savâstállâđ, et moin naalijn já moi iävtuiguin tággáar love puáhtá ubânâssângin adeliđ tai adeluvvoo-uv tot ollâgin. Tágarijđ koččâmušâid láa smietâškuáttâm eskin kieskâđ já tondiet puoh koččâmuššâid tai tilálâšvuodâid iä lah valmâš vástádâsah tai toimâmmenstereh. Ton lasseen čuávduseh sorjoh távjá eidu tiätu tábáhtusâst.

”

Minna Moshnikoff
nuorttâlâš tyejičepi

”

Ante Aikio
puásuiolmooš
irättejee

RIGES KULTTUURÄRBI LII UBÂ SIÄRVÁDUV RUÐÂLÂŠ NAHCÂ

Kulttuuräärbi kannat varjâliđ. Jis lii moovtâ ärbivuovijn já tain puáhtá finniđ áigápuáđu, te tot iššeed manğas tast, et ij taarbâš puáđui uuccâm tiet vyelgiđ ollásávt meddâl päikkikuávlust. Kávpálie toimâmist lii kuittâg tehálâš tot, et madhâšejeid já kulâttejleid juáhhoo olmâ tiätu. Tot uáivild tom, et sámmilâšvuodâst kalga muštâliđ tagarin ko tot tuođâlávt lii, ige keksiđ tuše taggaar mii vuábdá já hokâttâl. Ärbivuovij kunnijâtem kalga kávpálie toimâmist-uv leđe vuosâsaajeest já kevttiđ ärbivuovijd toin naaliñ kilelâvt, et toi merhâšume siäilu puátteid suhâpuolváid-uv.

KO KULTTUURÄRBI KIÄVTTOO OLMÂNÁÁL, TE TOT SIÄILU ELIŠIN JÁ VUOIGÂ ÄRBIN MEID PUÁTTEEVUOĐÂST.

Mätkimuštoid já peliráhtálijd tuoijid lii sämikuávlust jieijâs čuosâttâhjuávkku já tárbu. Maangâ pargei ličij máhđulâš haahâđ áigápuáđu jieijâs päikkikuávlust ráhtimáin mätkimuštoid já toi vyebede mielâstubboht skappuuččii-uv tuoijid páihálijn pargein ko olgoláá. Tuáistáázân kuittâg falâldâh lii lamaš vääni. Mätkimuštoj čuosâttâhjuávkku lii meiddei eres ko ovdâmerkkân museokäävpi falâlduv tâi sämituoij. Návt toh iä kištottâl nubijdiskuin pic eenâb-uv falâlduvah tuárjuh nubijdis.

Jurdâččemvyevih já tiäđulâšvuotâ láá ivij joođoost muttum tienuuvt, et ovdâmerkkân nk. "neljän tuulen lakki" vyebedim mađhâšeijeid ij onnáá peeivi lah eettisâš vyehi pyehtid kulttuur oovdân. Tondiet mij lep-uv kuáđđám tom meddâl mii falâlduvâin. Mun sáárnum tuše jieččân peeleeest jemge árvuštâl iärásij toimâm, mut almolávt smietân ličij pyeri, et täid eettisijd aašijd smietâččii puoh ulmuuh já irätteijeeh, kiäh finnejeh áigápuáđu ärbivuáválii kulttuurist, nuuvt et kulttuurärbi siäiluččij elišin já vuoigâ ärbín meid puátteevuođâst.

”

Iisko-Matti Näkkäläjärvi
puásuolmooš
irätteijee

Tiettih-uv?

KULTTUURLÂŠ EROOSIO UÁIVILD IÄRRÁS LASSEEN ÄRBIVUÁVÁLIJ OLGOSPUÁHTUSIJ MERHÂŠUMESISKÁLDÂŠ LÁIVUM JÁ

OLGOSPUÁHTUSIJN LUOPPÂM. Kulttuurlaš eroosio puáhtá lede čuávumuš kuhháá jotkum olgospuáhtus lovettes já ärbivuáválii ohtâvuodâst lyevejum, távjá kávpálii kevttimist. Ärbivuáválii olgospuáhtusân lohtum áárvuh já mielâkoveh muttojah, já tooid lohtâseh vieres já joba negativliih mielâkoveh. Olgospuáhtusij kevttim puáhtá joba nuuhâđ ollásávt, jis toh kiävttojah kuhháá toi algâalgâlij ohtâvuodâi ulgguubeln já tuše ulgguubiälásii hiäđu háputtállâm várás. Lovettes kevttim sáttá kepidid meid ärbivuáválij pargei haalu jiejah varjâlid ärbivuovijd tovlái taavij já keevâtlâšvuodâi mielâ. Tot sáttá lede čuávumuš kávpálii kevttimist, mast olgospuáhtus kevttimist finnejum ruđâlâš hiätu ij čuosâ tooid ovtâskâs ulmuid já siärváduvváid, kiäi siste ärbivuáválâš olgospuávtus lii aalgâst šoddâm já moi kiävtust olgospuávtus ain-uv tiättoo. Kulttuurlii eroosio lii tutkâm iärrás lasseen Maailm immateriallii omâduv ornijdâh, WIPO, ive 2001 raportist *Intellectual Property Needs and Expectations of Traditional Knowledge Holders*.

KO ÄRBIVYEVIST ŠODDÂM SISKÁLDÂS LYEVVEJUVVOO ALGÂALGÂLII OHTÂVUODÂST, TE LII VAARÂN, ET SÄMMILIJ OLGOSPUÁHTUSIJ MERHÂŠUMEH VÁJÁLDUVEH

Táválii mađhâšeiei sáttá leđe vaigád iäruttiđ säämi tyeje eres kuávluin pyevtittum mätkimuštoost. Sämmilâšvuotân lohtâseijee mielâkuuvijd já hokättelleevuodâ puáhtá kevttiđ ävkkín tienuuvt, et ij njuolgist nabde monnii tiingâ säämi tyeijin, mut äššiohtâvuotâ, mast tot puáhtoo oovdân, tiptá mađhâšeijee jurdâččiđ, et tot ličij.

Ruđâlâš ávhástállâm uáivild taan ohtâvuodâst tom, et nuubij ärbivuáváliih olgospuáhtuseh kiävttojah ävkkín ruđálii vuáitu uážudem várás. Ton keežild riävtálii syeje ärbivuáválii sämmilii olgospyehtim várás kalga nanodiđ. Ko smiättá immateriallii kulttuuräärbi syeijeijee vuoigâdвуodâid, te tain láá ennuv máhđulâšvuodâh, mut lii meid suogârdâlmâš. Elišis kulttuurân kulá tot, et tot muttoo já muttá häämis motomin hitâsubboht, motomin jotelubboht. Jis monnii olgospuáhtus haalijd suoijđ tagarin ko tot lii, te kalga anneed huolâ, et ton suoijim ij storgâsmit olgospuáhtus.

”

Sigga-Marja Magga
tyejitotkee

”

Mattias Åhren

Aalmugijkoskâsii já
algâaalmug- já sämirievti
professor
UiT Taažâ arktisâš
ollâopâttâh
(The Arctic University
of Norway)

SÄMMILIJ ÄRBIVUÁVÁLII KULTTUUR LOVETTES RUÐÁLÂŠ KEVTTIM LII RUOSSÂRIIJDOST SÄMMILIJ JIEŠMERIDEMVUOIGÂDVUOÐÁIN

Sämmilij ärbivuáválii kulttuurolgospuáhtusij ráhtim já kopijistem, meid ruðálii uulmán, pyehtih išediđ sämmilij aalmugin já siärvádáhân; tot sorjo kiävtu luándust já meid tast, et kii meerrid kiävtu luándust. Tááláa aalmugijkoskâsii rievti mield sämmilijn lii alnestis vuoigâdvuotâ meridiđ, et puáhtá-uv sämiikulttuur olgospuáhtusij kevttiđ já jis puáhtá, te moin naalijn. OA algâaalmugij vuoigâdvuotâi julgáštus artiklast 3 páhuduvvoo, et “algâaalmugijn lii jiešmeridemvuoigâdvuotâ. Taam vuoigâdvuotâ vuáđuld ... toh uázžuh estihánnáa ovdediđ ruðáliid, sosialliid já kulttuurliid tilijdis.” Artiklast 31 čielgejuvvoo tärhibeht, et algâaalmugij vuoigâdvuotâ meridiđ “jieijâs ruðálii, sosiallii já kulttuurlii ovdánmist” ana sistees vuoigâdvuotâ “pajeentoollâđ, haldâšid, suojâliđ já ovdediđ jieijâs kulttuuräärbi ... sehe jieijâs kulttuurij almonemhaamij, fáárun luuvân ... siemâniid, talkkâsij, tiäđu ellei já šadoi jiešvuotâin, njálmálii ärbivyevi, kirjâlâšvuotâ, hämivuávám ... já kovetaiduid já oovdânpyehtee taiduid.”

Táágubeht julgáštus spejâlist almolii aalmugijkoskâsii noormâ, mon staatâ kalga jieš kunnijâttiđ já moos staatâ kalga tähidiđ iärásij kunnijâtem. Nube náál ettum sámmilij lii vuoigâdvuotâ meridiđ puoh aášijn, mii lii uási sii ärbivuáválii kulttuurist, nuuvt materiallii ko immateriallii-uv kulttuurist, fáárun luuvân sámmilij ärbivuáválijd mááaccuhijd, sämityeje, ärbivuáválijd symbolijđ já myensterijđ, juáigusijđ, legendaid sehe tiäđu eennâm, čaasij já luánduriggoduvâi jiešvuodâin Säämist. Sist lii meid vuoigâdvuotâ toos, et staatâ piäjä toimâidiskuin tom vuoigâdvuodâ vuáimán.

SÄMIKULTTUUR KIÄVTTOO IÄLÁTTÁSTOOIMÁST MAADGÂNÁÁL

ÁVHÁSTÁLLÂM PUÁHTÁ TÁBÁHTUD
njuolgist sämiikkulttuurist valdum olgospuáhtusijd
kevttimáin, tai epinjuolgádávt ravkkámáin mielákov
sámmilášvuodást, veikká pyevtittásást tai palvâlusást ij
liččiigin veltihánnáa maggaargin čonâsume sámmilášvuotân.

Rääji keessim ton kooskân, et maggaar lii kulttuur tuhhiittettee já
sopâmettumis kávpálaš ávhástállâm, ij lah ain älkkee. Táágu uáinojeijee
koveh láa ovdâmeerhah tast, moin naalijn sámmilášvuotâ tiáttoo
kávpálii tooimást. Tai ovdâmerhâiguin ij nuuvtkin lah ulmen váldid pele
ärbivuáválii kulttuur ávhástállâm sopâvâšvuodást ovtâskástábáhtusâin, pic
koččâmuš kalga ain čuávdid tábáhtus miel. Ovdâmeerhah čäittih kuittâg
tom, et mon kirjáas vuovijguin sámmilášvuotâ tiáttoo kávpálii tooimást já
mon ennuv sämiikkulttuurân čuosâttum kávpálaš kiâsuttume markkânijn
lii. Kuávdás äšši lii kojâdid tom, et kiân áânsust ärbivuáváliih vyevih
láa pissoom eellimvuáimálâžžân já ovdâneh ain-uv puáttei suhâpuolvâi
kiävtun, kii toi ruđálii kevttimist hiätá já moin naalijn ruđálâš ávhástállâm
oovded toi kilelis kevttim.

NOADI RECORDS

SÄMIFÁDDÁSIIH REGISTERISTUM TÄÄVVIRMEERHAH

LÁÁ EUROOP UNIONIST JÁ TON
ovtáskás jeessânstaatâin maŋgá. Tuše
täävvirmeerhâ registeristem ij kuittâg vala
čääiti, et merkkâ ličij kevttum markkâniijn, ige
meerhâ haldášejee máhdulii ohtâvuodâ sámmilášvuotân,
tâi registeristem motivijd, pyevti târhistiđ tiätuvuáđuin.
Nuuvtpa ooleest leijee ovdámeerhah iä lah fáárust toi
tuhhiittetteevuodâ árvuštállâm tiet, pic toh čäittih tuše
tom, et markkâniijn láá intreseh mieigâđ sámmilášvuotân já
sámmilášvuodâ mielâkován lohtâs meid kávpálaš árvu.

UÁINUH KULTTUURÄÄRBI SUOIJÂLMÂN

SÄMMILII ÄRBIVUÁVÁLII KULTTUUR SUOJÂLEM

PUÁHTÁ LEÐE ÄRBIVUÁVÁLII TIÄÐU JÁ OLGOSPUÁHTUSIJ suoijim mut meid ton kulttuur siäiludem já turvim. Taah uáinuh iä toopâ nubijdis meddâl mut fäälíh jieškote-uvlágán koonstâid, moiguin puáhtá västidid uhkíjd já hástoid, moh čyecih ärbivuáválíi kulttuur eellimvuáimálâšvuotân.

Suoijim uáivild ärbivuáválíi tiädu já olgospuáhtusij riävtálii syeje ohtuuvuoigâdnuodâ merhâsuumeest. Ohtuuvuoigâdnuotâ uáivild tom, et vuoigâdnuodâ haldâšejest lii vuoigâdnuotâ kieldid iärâsijd kevttimist tom meerhâ, olgospuáhtus tâi mottoom eres immateriallii omâduv, mii lii syeje čuosâtâhhân. Nuuvtpa olgospuáhtus kevttimân kalga lede vuoigâdnuodâ haldâšejee mietâmuš.

Suoijim puáhtá olâšuttid kevttimáin IP-vuoigâdnuodâid, tego tobdomerkkâvuoigâdnuodâid tâi tahheevuoigâdnuodâid. Suoijiimáin puáhtá viggâd tuástud taggaar luávkkejijee kevttim, mast sämmilâš ärbivuáválâš kulttuur kiävttoo eromâšávt rudâlávt ävkkín lovettáa já ášálii ohtânuodâttáa sämmilâšvuotân. Riävtálii suoijiimân lohtâseh kuittâg raijiittâsah, iäge vyeimist leijee suoijimvyevih velthánnáa heivii puoh tábáhtussáid. Jis olgospuáhtuseh láa ovdâmerkkân uáli puárâseh tâi toh jo almolávt kiävttojah kávpálávt ävkkín, te riävtálâš syeji táálái IP-vuoigâdnuodâi peht ij velthánnáa lah finnimnáál. Lii tehálâš tubdâd taid tilálâšvuodâid, main syeje puáhtá finnid, já tarkkuð siämmást meid riävtálii suoijim sosiallijd já poolitlijd olemijd sehe maht tot keevâtlávt olâšuttoo.

IP-VUOIGÁDVUODAH KULTTUURÄÄRBI SYEIJIN PIRRÄ MAAILM.

Aalmugijkoskâsávt tiättojeđ ennuv ovdâmeerhah, main nuuvt algâaalmugeh ko páiháliih siärváduvah tâi ornijduvah láá kiävtám täävirmeerhâid já tahheevuoigâdвуодâid jieijâs kulttuuráárbán kullee olgospuáhtusij suoijimân lovettes kávpálie ávhástállâm vuástá. Kalga kuittâg huámásiđ, et ovtâskâs tábáhtusah já syeje táárbuh láá mangii ereslágáneh, ige oovtâ ovdâmeerhâst tâi enâmist pyevti toohâđ juurdâpuátusijđ tast, et heivejeđ-uv IP-vuoigâdвуодah nube tábáhtusân. Siämmáá náál jieškote-uv enâmiđ laavâi kooskâst láá iáruh, veikkâ IP-vuoigâdвуодâi vuáđuprinsiipeđ láá-uv mangii oovtálágáneh. Taah ovdâmeerhah kuittâg aicâlmisteh, et mon kirjâás tábáhtusâin IP-vuoigâdвуодâi vuáháduvah pyehtih adelid syeje nuuvt ovtâskâs pargeid ko siärváduvvâid-uv.

Tiettih-uv?

Tiettih-uv?

"NAVAJO" REGISTERISTUM TÄÄVVIRMERKKÂN. Ovtâstum staatâin navajoh registeristii hiäimus noomâ jieijâs täävvirmerkkâd jo ive 1943 já tuálih onnáá peeivi jieijâs haaldust paijeel kähcilov täävvirmerkkâd aalmugis noomâ "navajo" suoijim várás jieškote-uv haamijn jieškote-uv tävirij já palvâlusâi ohtâvuodâst. Ive 2012 navajoh ášâskuttii New Mexico uásistaatâst Urban Outfitters -pivtâskävppijuávhu jieijâs täävvirmerkkâvuogâdavuodâ luávkkáámist taggaar tábáhtusâst, mast västideijee lâi kiävtám nomâttâs "navajo" pihtâsijn, heervâin já kammuin täävvirmeerhâ haldâšeijee adelem lovettáá. Noomâ kevttim lasseen motomeh pyevtittâsâi kovoseh addiistellii navajoi ärbivuávâlijd kovosijd já haamijd. Riehtiäšši nuuvâi, ko uásipeleh soppii ääši ive 2016 já rahtii lisensistemsopâmuš, mon vuáduld uásipeleh pargeh oovtâstpargo tiätu pyevtittâsâi kávpálâžžân muttemist.

Tiettih-uv?

TAHHEEVUOIGÄDVUOTÄ SYEIJEE KARNEVALPIHTÄSIJD NEW ORLEANSIST. Ovtâstum staatâin New Orleans kaavpug Mardi Gras -karnevalân uásálistee ”Mardi Gras Indianeh” láá afro-amerikliih juávuh, moh láá uásálistám karnevaláid aainâs-uv jo 1800-lovo pelimudo ráájist. Sijjân tobdos pihtâseh láá uáli kirjáás, korguus já čeeppiht kiedáin korrum karnevalpihtâseh. Mardi Gras -indianijn váldojeh ennuv čuovâkoveh, moh vuábdojeh mätkimušton já taaidâgalleriain, já kiávttojeh meid máinusijn já markkânistmist, tego kiirjijn já posterijn, pihtâsij ráhtee adelem lovetáá. Uásálisteeh láá tiäduttâm, et pihtâsij suoijim ulmen ij lah lamaš estid aalmugvievâ vâldimist pihtâsijn čuovâkuuvijd mušton tábáhtuumeest, mut estid pihtâsij čuovâkuuvij lovettes kávpálâš kevttim. Tondiet pihtâsij tuálleeh láá-uv viggâm suoijid kirjáás karnevalpihtâsijdis tahheevuoigâdвуодâiguin. Ive 2010 tuhhiittui vuossâmuš registeristum tahheevuoigâdвуотâ oovtâ karnevalpihtâsân. Nuuvtpa tahheevuoigâdвуодâ vuáđuld pihtâsijn valdum čuovâkuuvij almostittem váátá tahheevuoigâdвуодâ haldâšeijee love.

Tiettih-uv?

ENNI TERESA SARI KOVOSEH TÄÄVVIRMERKKÂN. Enni Teresa Rähisvuodâ vuolgâttâsuábih -njuolgâduskodde luhostui ive 2016 ucâmušâst registeristiđ jieijâs täävvirmerkkân Enni Teresa pegâlmâssân puáhtám čuovjis-vielgissáárgág sari kovosijd. Registeristem poodij vuáimán vistig Indiast já maŋeláá Ovtâstum staatâin. Enni Teresa muáduh já sari láá jo kuhháa kevtum kávpálávt ävkin iärrás lasseen kiirjijn, mätkimuštoin já naamijâšpihtâsijn. Täävvirmerkkâregisteristem ulmen lii estid kovosij lovettes kevtim kávpálijd ulmijd. Siämmáá náál Enni Teresa nommâ lii njuolgâduskode haldâšem registeristum täävvirmerkkâ já vyeimist Euroop unionist.

RIÄVTÁLII SUOIJIM OOLEEST

PUÁHTÁ SÁRNUÐ MEID IMMATERIALLII kulttuuräärbi siäiludmist já turviimist. Taah tuáváduvah uáivildeh kulttuuräärbi tubdám, dokumentistem, vuorkkim já ovdáskulij sirdem, sehe škovlim já árbivuovij iäláskitem.

Tái vuovijguin puáhtá nanodid árbivuovij eellimvuáimálášvuodá, nuuvt et toh iä hiäjusmuuččii tái lappuuchčii ollásávt. Siäiludmist já turviimist ij lah koččámuš ohtuuvuoigádvuodáin suoijim tiet, pic kulttuuräärbi eellimvuáimálášvuodá turviimist já ton iävtui varjálmist. Siäiludem já turvim uáinuh pajaneh eromášávt Unesco almossopámušást maailm kulttuur- já luánduäärbi suoijálmist (1972) sehe almossopámušást immateriallii kulttuuräärbi suoijálmist (2003), mii pieijui Suomást vuáimán vyesimáánust 2013. Sopámuš olášutmist vástid Suomást Museovirgádáh.

”

Leena Marsio
eromáššášitobdee
Museovirgádáh

MUSEOVIRGÁDÂH PARGA AKTIVLII OOVTÂSTPARGO IMMATERIALLII KULTTUURÄÄRBI SUOJÂLEMPARGOOST SÄMITIGGIJN

Ohtsiih seminareh, webinareh já pargopáájáh láá uárnejum maangah ivveest 2014 ovdâskulij. Ulmen lii lamaš lasettiđ tiäđulášvuodâ já čokkiđ tiäđu sámmilij ellee kulttuuräarbist. Ko Suomâ raportistij Unescon suojálemtoomân Suomâst vuossâmuu tove 2022 aalgâst, te Säämist čallui čielgiittâs tađe várás. Museo- virgádáh lii moonnâm ivij tuárjum maangâid sámmilij kulttuuräärbi haavâid išeruđâiguin. Eidu tääl joodoost láá Sámi Duodji ry digitistemhaahâ já Sámi Árvvut ry juáigushaahâ, moh láá finnim torjuu Museovirgáduv immateriallii kulttuuräärbi išeruudâin.

ŠKOVLIM LII UÁSI SÄMIKULTTUUR SIÄILUMIST JÁ SIRDEMIST PUÁTTEID SUHÄPUOLVÁID

Sämityejitááidui sirdemvyevih muttojuh. Ain-uv tuoijuđ puáhtá oppâđ pääihist, mut ain eenâb já eenâb ulmuuh maneh viežžâđ uápuid jieškote-uvlágán škovliimij peht nuuvt sämikuávlust ko ton ulgguubeln. Sämikuávu máttááttäskuávdáást Anarist lii máhđulâš oppâđ sämityejisyerigi tođhosškovliittâs já uánihis kuursâi peht.

Sämityeji lii olgospuáhtusis tááhusť riges. Vâi mij pyehtip škovliittâsâst vâldiđ huámášumán sämityeje kulttuurlii kirjáávuodâ já puoh sämikielâid, ličij tehálâš pieijâđ eenâb resursijđ sämityeje páihálijđ eromâšjiešvuodâid. Ko täid váldá huámášumán, te mij pyehtip vuávâđ jyehi uáppei torvolii saje oppâđ jieijâs kulttuuräärbi.

Sämityejikulttuur tááhusť lii tehálâš, et táidü já tiäťu juátkih sirdâšume ucemustáá siämmáá rigesin suhâpuolvâst nuubán, ulmust ulmui.

”

Anniina Turunen
lehtor
tyejičepi

ÄRBIVUÁVÁLII TIÄÐU JÁ ÄRBIVUÁVÁLIJ KULTTUUR- OLGOSPUÁHTUSIJ SUOIJIM

UÁIVILD OHTUUVUOIGÄDVUODÁID, MOIGUIN PUÁHTÁ kiellid nuubijd tuáimeid kevttimist olgospuáhtus tiätu náál. Siäiludem já turvim vist uáivild ärbivuáváli olgospuáhtusij eellimvuáimálášvuodá paijeentoollám eres vuovijguin. Taah uáinuh iä kištottál nubijdis vuástá, pic fäälih jieškote-uvlágán čuávdusijd jieškote-uvlágán uhkijd já hástoid. Ovdámerkkán šonjjádáhnubástus tai aalmug puárásmum tovttem hástoid ij pyevti älkkeht västidid IP-vuoigädvuodáiguin pic pyerebeht-uv siäiludmáin já turviimáin. Nube tááhust ärbivuáváli olgospuáhtus lovettes kávpálii kevttimán puáhtá viggâd västidid eidu suoijimáin. Taan amnástuvâst huámášume piäijoo vuosâsajasávt suoijimuáinun, adai toos, moin naaliñ IP-vuoigädvuodáid kevttimáin puávtáččij turvið kulttuuräärbi eellimvuáimálášvuodá já juátkojeijeevuodá.

IMMATERIALLÄŠ KULTTUURÄRBI

Ääربي suoijim IP-vuoigádvuođáiguin

Ääربي siäiludem já turvim aaicádmáin,
dokumentistmáin, ovdáskulij sirdemáin,
vuorkkiimáin já iäláskitmáin sehe škovliimáin
ärbivyevi paijeentuálleid

JIEŠKOTE-UV VUOVJGUIN JIEŠKOTE-UV TILÁLÄŠVUOĐÄIN

Lovettes kávpáláš kevttim

Šonjádáhnubástus, poccui eellimkuávlui
káržum já pirrás nubástus

Lovettes kevttim maadhâšmist
já máinusijn, keksejum mielákuuvij ráhtim

Rudáliih tahheeh, jis ärbivyevist ij
finnii áigápuáđu iäge lah tuárvi pargeeh

Materialláš äربي, pase sajeħ,
noomah já tooid lohtásejee ärbivievih

Kielâi tile já kielâpyereestvaijeem

Ärbivuáhán lohtásejee
priivaatvuođá syeje koččámušah, ärbivyevi
oovdânpyehteĩ vuoigádvuodah

Aalmug eennâmtiedâláš sajadâh

Ärbivuáválii tiäđu já olgospuáhtusij
sirdâšsuhánnáávuotâ uddâ suhâpuolváid

IMMATERIALIJ VUOIGÂDVUOĐÂI ALMOLIIH PRINSIPEH

IP-VUOIGÂDVUOĐAH

VIGGEH OVDEDID KREATIVLII JÁ immateriallii pargo sehe uddâ innovaatioi já utkosij keksim. Siämmást toh ovdedeh tuojij já uddâ utkosij levânem aalmugvievâ finnimnâál. IP-vuoigâdovuodah viggeh meid ovdedid markkânij toimâm, lasettid kištottállâm já turvid kulâttejjei intresijd. Vijdēs uáinust immateriallij vuoigâdovuodâi ulmen lii ubâ olmooškode immateriallii já kulttuurlii omâduv lasettem. Nuuvtpa IP-vuoigâdovuodah iä lah vuástáluvâi ärbivuáválijn já siärvâduvlijn toimáin. Toh pyehtih suojjid ärbivuáválii tiädu, olgospuáhtus já máátu, já toin naaliijn ovdedid nuuvt persovnlíi ko siärvâduvlii-uv kreativlášvuodâ.

Tiethih-uv?

ÄRBIVUÁVÁLÄŠ IJ UÁIVILD MAIDNII PUÁRÁSIJD JÄ MUTTUUHÄNNÄÄ AAŠIJD, pic ärbivuáváliih olgospuáhtuseh ráhtojeh, váldojeh siärváduvlii kiävtun já sirdojeh ovdâskulij puátteid suhâpuolváid. Veikkâ ovtâskâs ráhteid ij ain pyevtigin tubdâđ, te ärbivuáváliij olgospuáhtusij tuáváást lii ain ulmuulâš immateriallâš pargo, mii pargoo já čoggâšuvá siärváduv tooimâst. Tienuuvt meid ärbivuovij paijeentoollâm, juátkim já udâdem láá uási kreativlii já immateriallii pargoost, mii áánsáš IP-vuoigâdnuodâi syeje. Ärbivuáváliijn olgospuáhtusijn siärváduvlâš porgâm já ovtâskâs olgospyehtim ovtâstuveh. Ärbivyevih-uv muttojeh já udâsmuveh, ko uddâ myenstereh, häämih já olgospuáhtuseh šaddeh siärváduvlávt tuhhiittum uáassin ohtsii ärbivyevist. Tuše tot, et ärbivuáváliih olgospuáhtuseh ovdáneh hitásávt joba suhâpuolvâst nuubán, ij uáivild tom, et toh iä pyevti finniđ riävtálii syeje. Elišis kulttuur tuávádâh uáivild siärváduvlii vuáruvaiguttâs, mast ärbivuáváliih olgospuáhtuseh ráhtojeh ain uddâsist já puoh pargeeh pyehtih pyehtid smaavâ lavhijguin jieijâs lasattâsâid puáris olgospuáhtusâid ohtsij raamij siste.

PERSOVNLÄŠ PARGELDEM JÄ ÄRBIVYEHI JOTEH SISKÄLUVÄI

Muu suuvâst lii noonâ kiedâi porgâm ärbivyehe suhâpuolvâi ääigist. Muu äijih raachtij iärräs lasseen rievâid, kerrisijd já vuojškuápuuid. Äkku raachtij mučis nijsâpuáhháid já pihtâsijd, moi myenstereh já kovoseh muštâleh ton siijdâst ennuv. läččâm sundešui ärbivuávâlij anokáálvui saajeest tivrás taaidâtuáján: čeeppiht hervejum muorâ-, päkki-, čuárvi-, tähti- já silbâtuojijd. Silbâtuojij tuoijum sämisiärváduvâst lii viehâ uđđâ äšši.

Haamij, materialij já ornamentik fiättu láá puáttám munjin ärbín. Ärbivyehe iälá já muttoo ääigi mielđ. Mun mutám myensterijđ jieččân muččâdvuodâ uáinui miäldásávt. Mun poorgâm tom kuuloolđ tienuuvt, et uápisin šoddâm tyejeh pisoh uápisin já tubdâttetten. Uđđâ vyevih iä puádi fáárun uđđâvuodâ hokâttâs tiet, tot mana jotelávt lappâd. Teháľub lii čoonnâđ jieččân pargo uccâ pitážin oovdeb já puátte suhâpuolvâi joodhâst.

”

Sami Laiti
irâttejee
tyejičepi

IP-VUOIGÂDVUODÂIN

LÁÁ TIÄTULÁGÁN ALMOLIIH prinsiih, moh ovtâstittih taid. Toh vuáduduveh ohtuuvuoigâdnuodâid, maid puáhtá luovâttid já moi yeimistorroom lii iänáážin ääigi peeleeest räijejum.

OHTUUVUOIGÂDVUODÂST LII AIN TIÄTU omâsteijee, adai vuoigâdnuodâ haldâšeijee, kiäm toos puáhtá miäruštállâd. Tot puáhtá lede ovtâskâs olmooš tai siärvádâh, tego finnodâhirättâs, ovtâstus tai mottoom eres tuáimee. Jis vuoigâdnuodâ haldâšeijee lii tubdâmettum, te tom puáhtá motomijn tábâhtusâin ovdâstid sierânâs ovdâsteijee. IP-vuoigâdnuodâ haldâšeijee, adai ”omâsteijee”, tai haldâšeijee ovdâsteijee, puáhtá kuittâg ain juridisávt miäruštállâd.

OHTUUVUOIGÂDVUOTÄ uáivild tom, et vuoigâdnuodâ haldâšeijee adelem mietâmuštáá ij uážu toimâd tiätu náál, tego veikkâba kevtid tahheevuoigâdnuodâin syeijejum tyeje almolávt tai syeijejum täävirmeerhâ iäláttâstooimâst. Ohtuuvuoigâdnuodâ vijdodâh, adai tot, et magareh tooimah väätilh vuoigâdnuodâ haldâšeijee love, miäruštálloo târhieht jyehi laavâst, moh kyeskih IP-vuoigâdnuodâid. Vuolgâsaje kuittâg lii, et syeijejum čuosáttuv kevtimân taarbâš vuoigâdnuodâ haldâšeijee love.

OHTUUVUOIGÂDVUODÂ

luovâttetteevuotâ uáivild tom, et vuoigâdvuodâ haldâšeijee puáhtá sirded jieijâs vuoigâdvuodâ jo-uv ollásávt tâi uásild nube ulmui tâi siärvádâhân. Vuoigâdvuodâ haldâšeijee puáhtá meid lisensistid, adai adelid väljejum ulmuid kevttim- tâi varijistem-vuoigâdvuodâ syeje čuosâttâhhân leijee tuájân.

IP-VUOIGÂDVUODAH LÁÁ ÄÄIGI PEELEEST

räijejum. Kiäččoo, et vuoigâdvuodâ haldâšeijee finnee ääigi peeleeest räijejum ohtuuvuoigâdvuodâ jieijâs pargo puátusân mottoomlágân palhâšummeen pargostis, mut siämmást ubâ olmooškode hiädu jurdâččem keezild taat ohtuuvuoigâdvuodâ kukkodâh lii kuittâg ääigi peeleeest räijejum. Täsitiädu kavnâm ohtuuvuoigâdvuodâ äigipaje kukkoduv já puohháid rijjá kiävtust leijee amnâstuv kooskâ lii tehálâš. Ko syejiäigi nohá, te pargo puáduš lii puohháid rijjá kevttimnáál. Täst spiehâsteh täävmirmeerhah, moi syejiääigi puáhtá juátkid keevâtlávt avalávt uudâdmáin registeristem ain tiätu merikooskâi.

VUOIGÂDVUODÂ HALDÂŠEIJEE

ohtuuvuoigâdvuotâ ij lah tootaallâš já vuoigâdvuodâ siskâldâs lii räijejum aalmugvievâ intresij turvim keezild. Ovdâmerkkân tahheevuoigâdvuodâst sitatij vâldim sehe tyeje priivaat já máttááttâskiävttu pääcih syejisyerigi ulgguubel. Siämmáánáál täävmirmerkkâvuoigâdvuotâ heivee tuše tobdosij kevttimân iälâttâstooimâst täävmirmeerhâi nálâsávt. Rajiittâsâi ulmen lii toohâd syeijejum meerhâi já olgospuáhtusij rijjá kevttim máhđulâžžân tehâlijn tábâhtusâin. Máhđulijn luávkkámtábâhtusâin kalga-uv vistig tarkkuđ tom, et kulá-uv luávkkájeijen aiccum kiävttu monni IP-vuoigâdvuodâ rajiittâsnjuolgâdus siisâ.

”

Heli Huovinen
teatteráámmátláš
musikkár

EETTISÂŠVUOTÂ KILELIS KREATIVLII PARGO VUOLGÂSAIJEEN

Ain stuárráb uási taidârijn halijdeh toimâđ eettisávt kilelis vuovvijn. Taan ääigi ovtâškâs ulmuin-uv kojâduvvoje ennuv loveh kevttiđ sâmmilâšvuodâ veikkâba kesiteatterist, mut kalga huámášiđ, et ij ohtâ olmooš pyevti sárnuđ puohâi peeleeest já távjá olmooš kárttá váduhis sajadâhân, jis sun tulkkoo nuuvt, et kolgâččij maidnii luuvijd adeliđ. Nube tááhusť ij koolgâ leđe liijkás várugâskin, toin naalijn, et iä ubâ tuostâ jieijâs tuojijn mainâšiđgin sâmmilijd tâi Säämieennâm. Ličij pyeri, et ličij mottoom virgeomâhâš tâi ovdâsteijee, moos puáhtá leđe ohtâvuodâst vyeligis kožžâšáin, ige ovtâškâs olmooš tarbâšiččii árvuštállâđ, et kii uázžu pyehtid sâmmilâšvuodâ uáinusân tuojijn já maht. Tot lii kuittâg tehálumos, et ulmuuh tjestih kojâdiđ, jis iä lah ääšist vissáseh.

IP-VUOIGÂDVUODÂIN LII

aalmugijkoskâsâvt viehâ oovtâlágán historjá, toh vuáduduveh siämmáálágán prinsiipáid já toh láá viehâ siämmáálágáneh stuárráamus uásist enâmijn. Syeje eennâmtiedâlâš vijdodáh mulsâšud kuittâg jieškote-uv IP-vuoigâdvuodâi kooská. Ovdâmerkkân tahheevuoigâdvuodâ syergist Suomâst tyeje ráhtee finnee aalmugijkoskâsij sopâmušâi vuáduđ syeje tuájâsis meid ton sopâmuš eres jeessânstaatâin. Nube tááhust täávvirmeerhâ kalga registeristid jo-uv ubâ Euroop unionist, tâi sierâ jieškote-uv enâmân, main haalijd finniđ syeje. Siämmáánáál paateent- já myensteruvoigâdvuodâh láá vyeimist tuše tain enâmijn, maid registeristem luávdá. Nuuvtpa IP-vuoigâdvuodâid aalmugijkoskâsâvt tarkkuudijn lii tehálâš čielgiđ, et kost vuoigâdvuotâ lii eennâmtiedâlávť vyeimist.

IP-VUOIGÂDVUODÂI ALMOLIIH

prinsiipeh iä veltihánnáá heiviittálhánnáá tuhhii ärbivuáválii kevttimohtâvuotân já kulttuuräärbi suoijjimân. Iäruh sättih šoddâđ tast, et ärbivuáválii tiäđu já ärbivuávâlijd kulttuurolgospuáhtusijđ puáhtá anneed ubâ siärváduv omádâhhân toin naalijn et omâstemvuotâ ij lah tärhibeht čonnum ovtâskâs ulmuid. Ärbivuáválii ohtâvuodâst ij meidgin veltihánnáá lah uápis vuoigâdvuodâ ááigán čonnum räáji, pic vuoigâdvuotâ puáhtá sirdud suhâpuolvâst nuubân já pissood ovttuu vyeimist. Tánávt puáhtá lede ovdâmerkkân tiäťu ärbivuávâlij juágusij peht, moh kuleh tiäťu suvváid já perruid tast sorjohánnáá, et kuás toh láá rahtum. Meid ohtuuvuoigâdvuodâ vijdoduvâst pyehtih lede iäruh ko verdid IP-vuoigâdvuodâid, tondiet ko ärbivuáválii ohtâvuodâst vuoigâdvuodâi rajiittâsah já kevttimnjuolgâdusah iä lah siämmáálágáneh ko lahâaasâtmist.

”

Hanna-Maaria Kiprianoff
nuorttâlâš kulttuur
maangâpiälâsâš mättee

OHTSII ÄRBIVYEVIST LII PYERI MERIDIÐ OOVTÂST

Lii tehâlâš, et sâmikulttuur uáinoo, mut tehâlâš lii meid tot, et moin naaliñ já kii tast finnee hiäđu. Nuorttâlij alemus ärbivuáválâš haldâttuvlâš orgaan lii sijdâčuákkim. Sijdâčuákkimist láá pajanâm ovdâmeerhah tast, et ulguubiälâsâš tuáimee lii halijdâm kevttiđ ärbivuáválâš nuorttâlii tiingâ myenster já symbolik uđđâ kávpálii pyevtittâsâst. Ääšist lii savâstállum vistig raadij kooskâ, já páhudum, et tot tuálvoo sijdâčuákkimân, mut lope ij lah miedettum. Ohtân suiñân lâi, et nuorttâlijđ šaddee hiätu ličij lamaš tuše ärbivyevi uáinusân pyehtim. Tuáimee ličij hiettâm kávpálávt, mut tot hiätu ij liččii jottáam nuorttâlijđ.

Tuáimee tooimâi tábâhtusâst šiev vyevi mield tienuuvt, et tiäđustâlâi love ovdil ko aalgij maiden pyevtittiđ. Nuorttâlij sijdâčuákkim resurseh láá vaidâlitteht vääñih, ko tobbeen kiedâvuššojeh ääših roobdâst roobdân. Ko ääših láá ennuv kiedâvuššâmnaál, te tain väljejuvvoo pyeremus ibárdâs miäldâsâš kiedâvuššâmoornig.

TÄIN IÄRUIN PEERUSTHÄNNÄÄ

IP-VUOIGÄDVUODÄID PUÁHTÁ motomijn tábáhtusâin já mottoom verd kevtid olgospuáhtusij ärbivuáválii kevtimohtâvuodâ turviimân. Tot lii vuáduštállum meid tondiet, et Suomâst ij lah mihheen sierânâs lahâaasâtmijd, mii heiviittälâččij ärbivuávâlij olgospuáhtusij kevtim já turviiččij toi tuáváást lejee siärvâduvljld intresijld.

IP-VUOIGÄDVUODÄI KEVTTIMIST ÄRBIVUÁVÁLIJ olgospuáhtusij suoijim várás kalga iäruittid nubijnis kyehti sierâ uáinu.

OVTÄSKÄS ULMUUH, TEGO TYEJIČEPIH, JYEIGEEH, kovetaidâreh, já eres ärbivuovij juátkeeh, moh pargeh immateriallii pargo já olášutteh originalijld olgospuáhtusijld ärbivuovijld kevttimáin, pyehtih suoijid jieijâs pargo puátusijld siämmáánáál ko kii peri eres-uv taidârijld tai iälättâshárjutteijeid. Talle koččâmuš lii tast, et syeijejum olgospuáhtus kevtimân tarbâšuvvoo vuoigâdвуодâ haldâsejee mietâmuš, jis kiävttu ij tábáhtuu mottoom laavâst miäruštállum ohtuuvuoigâdвуодâ rajiittâs siste.

KALGA HUÁMÁŠID, ET TAHHEE IP-vuoigâdвуодâid vuáduduvvee ohtuuvuoigâdвуотâ čuácá nuuvt ulgguubiälâsijld tuáimeid ko meid jieijâs siärvâduv jesânâid. Tahhee puáhtá laavâ vuáduld jiečânâvt meridiid jieijâs vuoigâdвуодâ kevttimist meid jieijâs siärvâduv jesâniij vuástá. Tondiet ärbivuáválii ohtâvuodâst lii tehálâš tarkkuud meid tom, et mon čienjálâvt syeje čuosâttâhhân lejee olgospuáhtus siskáldâs lii vaiguttum jieijâs perruu, kuávlv tai ubâ sâmisärvâduv ärbivyevist. Siämmáánáál kalga tarkkuud tom, et lii-uv syeje occest já siärvâduvâst miinii kreativlii pargoost vaiguttâm luáttâmušlâš koskâvuotâ, mii puávtâččij miäruštállâd meid IP-vuoigâdвуодâ kevttim. Tast puáhtá lede koččâmuš talle, jis siärvâduv tahhei kooská láá monniilágân soppum njuolgâdusah tai sijvuus mietâmuš tast, et mon ennuv siämmáá juávkun kullee ulmuuh uázžuh luoihâttid nubijdis tuoijid já maht immateriallii paargon čyeccee IP-vuoigâdвуодâid kolgâččij kevtid. Motomin ärbivyehti já ärbivuávâlâš siskáldâs sâttih hammid velttimettumis raamijld persovnlíi olgospuáhtusân. Tot ij kuittâg rajii kiännân máhdulâšvuodâid ráhtid meid ollâsávt uddâ já originalijld tuoijid ärbivuovijld kevttimáin. Koččâmuš lii tast, et mon ennuv syeje čuosâttâhhân lejee olgospuáhtus lii siskáldâsâs peeleeest vaiguttum já uassin ohtsii ärbivyevist, tai tast, et lii-uv koččâmuš tahhee jieijâs ráhtim uddâlágân tyejeest.

Tiettih-uv?

TAHHEI JÁ SIÄRVÁDUV KOSKÂSÂŠ LUÁTTÁMUŠLÂŠ KOSKÂVUOTÂ PUÁHTÁ TOIMÂD KREATIVLII PARGO VUÁÐÐUN. Australia alemuu rievti čuávdusist *John Bulun Bulun & Anor v R & T Textiles Pty Ltd* ve 1998 páhudui, et tahheevuoigâdnuotâ puáhtá šoddâđ algâalgâlávť tuše ovtâskâs ulmuid já nuuvťpa tahhee siärváduvâst ij lamaš vuoigâdnuodâ haldâšeijee sajadâh tuáján čyeccee tahheevuoigâdnuodâst. Čuávdusist kuittâg páhudui, et tondiet ko ovtâskâs tahhee já suu tuáváášsiärváduv kooskâst lâi luáttámušlâš koskâvuotâ (fiduciary relationship), mii lâi taarbâšlâš tyeje ráhtimân, te ovtâskâs tahhee kolgâččij kevťtiđ jieijâs tahheevuoigâdnuodâ toin naalijn, mii váldá huámášumán meiddei siärváduv intres. Nuuvťpa taan sullâsâš luáttámušlâš koskâvuotâ saatij kenigittiđ tahheevuoigâdnuodâ haldâšeijee toimâđ tiäťu náál tahheevuoigâdnuodâ kevťidijnis, veikká tahheevuoigâdnuotâ kuulâi-uv sunjin olssis tyeje ráhten.

Čuávdus vuáđudui Australia tahheevuoigâdnuotâlaahân já ton vuáđuld puáhtá toohâđ juurdâpuátusijd tuše tiäťu raajij siste, talle ko lii tulkkuumin tave-eennâmlii lahâasâtem. Kuittâg čuávdus almosprinsiip ovtâskâs tahhee já suu tuáváášsiärváduv kooskâ leijee luáttámušlii koskâvuodâst já ton merhâšumeest tuojij ráhtimist já vaiguttâsâst tahheevuoigâdnuodâ kevťtimân puáhtá adeliđ ávhálii almolii ravvu meid tave-eennâmlij tahheevuoigâdnuodâi tulkkuumist. Tast, et maid puáhtá páhudiđ et tahheeh láá sooppâm tyeje ráhtim aalgâťdijn, puáhtá leđe merhâšume talle ko tárkkoo tom, et moin naalijn tahheevuoigâdnuodâ kalga kevťtiđ.

OVTÂSKÂS JÁ JIEIJÂS IMMATERIALLII PARGO SYEIJEEJIEJEE ULMUI OOLEEST

MEID SIÄRVÁDUVAH PYEHTIH VIGGÂD kevttid IP-vuoigâdvuodâid jieijâs kulttuuräärbi suoijimân. Talle koččamuš lii meid tast, et moin naalijn vuoigâdvuodâid puáhtá kevttid sâmesiärváduvâi vuáduštállum riävtálij vuárdámušâi olášuttem várás, moh pajaneh Suomâ vuáduudemlaavâst sehe algâaalmugij vuoigâdvuodâid kyeskee julgáštusâst. IP-vuoigâdvuodâiguin puáhtá ovdâmerkkân viggâd olášuttid vuáduudemlaavâ turvim sâmmilij kulttuurlii jiešhaldâšem sâmikuávlust. Siärváduvah pyehtih suoijid olgospuáhtusijdis vâi turviiččii tom, et toh kiävttojah markkânijn ärbivuovijd kunnijâtmáin. Tobdos olgospuáhtusij suoijimist pyehtih kuittâg lede tagareh rajjiittâsah, moh láá vuálgus IP-vuoigâdvuodâi siskijn iävtuin, eromášávt talle, jis olgospuáhtuseh láá ääigi peeleeest uáli puáráseh tâi toh láá jo almolávt kiävtust markkânijn. Koččamuš lii ovtâskâstábáhtusâi árvuštálmist, sehe tast, et moin naalijn viggá suoijid tiätu olgospuáhtusijd. Kalga meid vâldid huámášumân riävtálii suoijim sosiallijd, poolitlijd já kulttuurlijd vaiguttâsâid-uv, adai koččamušâid iärrás lasseen tast, kii uázžu uuccâd syeje, kii ton kevttimist meerid, já kiäs kulá syejeest šaddee máhđuláš hiätu.

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

TAHHEEVUOIGÂDVUOTÂ KREATIVLII PARGO SYEIJIN

TAHHEEVUOIGÂDVUODÂ ULMEN

LII OVDEDID KREATIVLII PARGO JÁ IŠEDID
tuojij levâtem almosvievâ finnimnâál. Taaid ulmijd puáhtá
viggâđ addelmáin tahheid ohtuuvuoigâdnuodâid jieijâs tuojij
kevtimân já siämmást rajjiimáin táid ohtuuvuoigâdnuodâid
tuojij vijdâsub kevtittetteevuodâ pyerrin.

Tahheevuoigâdnuotâ syeijee puoh originalijd olgospuáhtusijd,
ige tyeje ärbivuáválâšvuotâ alnees meddâlist ton máhđulâšvuodâ finnid
tahheevuoigâdnuotâsyeje. Tyejičcepih, jyeigeeh, kovetaidâreh já eres
kreativlii pargo pargeeh, kiäh kevtih ärbivuávâlijd olgospuáhtusijd, finnejeh
tuojijdis automatlávt tahheevuoigâdnuodâ syeje, kohân peri tyejeh tevdih
tahheevuoigâdnuodâst vattum originalvuodâ vátámuš. Ärbivuáválâšvuotâ
ij uáivild staattisâšvuodâ já ärbivuáválâš tyeji puáhtá čäittid ovtâskâs
kiedâvuššâm já originalvuodâ, veikkâ tot ličij-uv rahtum ärbivuávâlij
njuolgâdusâi já vuovij miel.

JUÁIGUSIJN KULLOJEH PUOH AAIGIJ JÁ ULMUI JIENAH

Sämmilii juáigus kevttim puáhtá leđe hástulâš. Vuárháin láá puáris juáiguseh, moh sáttih čujottiđ juáigus čuosâttâhân vuovvijn, mon ij pyevti tulkkuđ, jis ij tuubdâ ääši já ohtâvuodâ. Olmoošjuáiguseh kovveje čuosâttuvâs juáigus vuovijguin ubâlâšvuottân mááláámáin čuosâttuvâst tego jienâkove. Juáiguseh muštâleh já čujotteh ovdâmerkkân tábáhtussáid já soojid. Ton lasseen juáigusijn láá eromâšjiešvuodâh jieškote-uv kuávlui miel. Juáigus iälá já uđđâ juáiguseh šaddeh ovttuu. Taan ääigi lii tehálâš, et sämmilâš juáigus kulloo já uáinoo. Tienuuvt tot siäilud eellimvuáimálâšvuodâs.

Hástun lii, et maht pyehtiđ puáris juáigusijd onnáá piäiván kulttuurlávt kilelis vuovvijn. Mii lii kiännii omâdâh? Maid puáhtá uđâsmittiđ? Nube tááhust lii tehálâš pyehtiđ kaidâs juáigusijd taan ááigán kullee juáigusáid já nube tááhust lii ain tehálâš smiettâđ, et mii tuárju eidu sâmisärváduv já ärbivuávilii tiäđu sirdâšume.

”

Anna Näkkäljärvi-Länsman
musikkár
náguskirjetotkee

TAHHEEVUOIGÂDVUOTÂ ŠADDA TYEJE RÄHTEI

AIN TÁLLÁN KO TYEJI LII VAALMÂŠ IÄGE SIERÂNÂS registeristemtoomah syeje šoddâm várás tarbâšuu. Siämmáánáál meid tyeje tâi aalmugäärbi oovdânpyehtee finnee syeje jieijâs oovdânpyehtimân. Tyeje ij uážu rähtee adelem lovettáá kevtid, ige tyeje tâi oovdânpyehtim uážu rähtee adelem lovettáá vuorkkid tâi almostittid. Siämmáánáál tyejeest rahtum uddâsist hammiistállâm finnee jieijâs tahheevuoigâdvuotâsyeje. Tahheevuoigâdvuotâ ij kuittâg lah tootaallâš, pic tot lii räijejum iärrâs lasseen priivaatkevtim, máttááttâskevtim já sitatij vâldim pyerrin.

Tahheevuoigâdvuotâ syejee tyeje häämi, adai tagarijd elementijd, maid puáhtá aiccâd tyejeest áicuiguin. Tahheevuoigâdvuotâ ij suoijii stiijlâ, tiäđu, tááidu tâi máátu. Kii peri puáhtá tyeje tarkkuumáin ávhástállâd ideaiguin, teemaiguin tâi stiijlâšijguin, maid lii tyejeest kavnam. Tahheevuoigâdvuotâlaahâ ij meidgin eesti inspiristuumist tâi addiistâlmist oovdeb tuojijd, jis toin naalijn kuittâg šadda uddâ já jiečânâs, adai tuárvi ennuv oovdeb tuojijguin ereslágán tyeji.

SÄMMILIIH MAINÂSTEMÄRBIVYEVIIH INSPIRAATION MUUSIKIST

Munnuu Amocáin puáttee rap-skiärru tiätu pitái tuáváást puáhtá kuullâđ sämmilij mainâsteijei jienâ. Muoi sahhiittâláim laavlâteevstâi várás sämmilijd mainâsteijeid já soováim siiguin, et motomeh sii mainâseh kiävttojah uđđâ laavlâteevstâi amnâstâhhân. Oovtâst mij smietâim, et maid lii hiäivulâš almostittiđ já moin naalijn mainâsijd puáhtá kevttiđ. Nuuvtpa veikkâ rap-säänih láá-uv vuálgus munnuu peenâin, te toi tuáváást kullojah lavlui teemain já siskáldâsâin sämmiliih muštâlusah já mainâseh. Sämmiliih mainâstemärbivyevih láá uđđâ albumist kuávdáš vuolgâsaijeen já inspiraation já lii ovdâmerkkâ tast, et maht ärbivuovij suojâlem lii tehálâš meid uđđâ já persovnlíi kreativlii pargo porgâm tááhus.

”

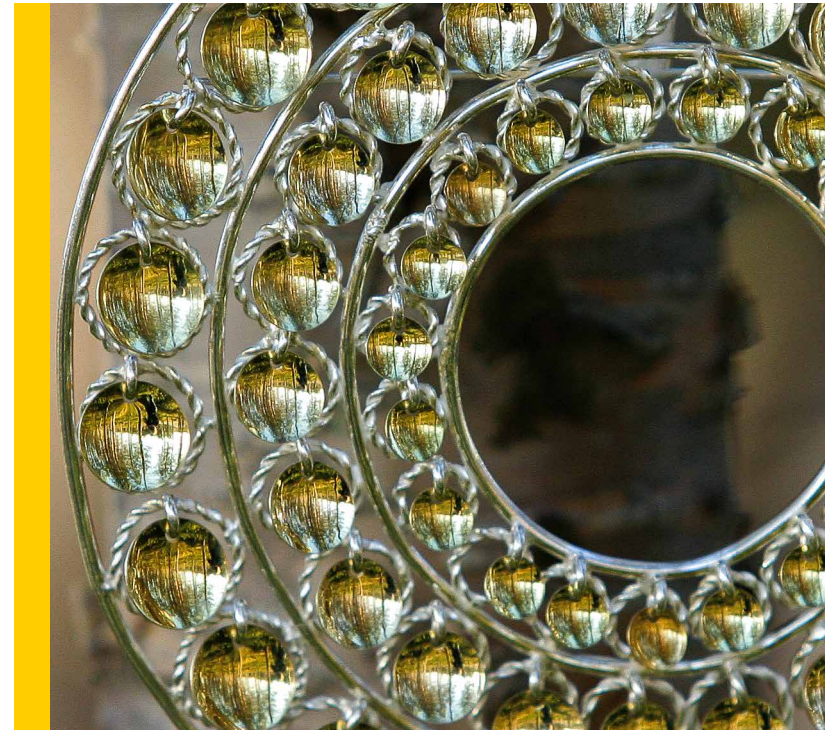
Áilu Valle
musikkár

TAHHEE PUÁHTÁ LUOVÂTTIÐ JIEIJÂS TAHHEEVUOIGÂDVUOÐÂ

OLLÁSÁVT TÂI UÁSILD, JÁ SUN PUÁHTÁ MEID adelid love motomáid väljejum ulmuid kevttið tyeje uddâ tuojij ráhtimist. Tahhee puáhtá meid valduuttið ovtâstus, ornijduv tâi mottoom eres ovdâsteijee kocceed tahheevuoigâdnuoðâ suu peeleeest. Tahheeh pyehtih koskânis sooppâð tast, et puoh siärvâduv jesâneh pyehtih kevttið nubijdis tahheevuoigâdnuoðâ uddâ tuojij ráhtimist. Tahheeh pyehtih meid çonâsid kevttið jieijâs tahheevuoigâdnuoðâ vâldimáin huámášumán puoh siärvâduv jesânij hiäðu.

Tahheevuoigâdnuotâ lii vyeimist 70 ihheed tahhee jäämmimive loopâ rääjist. Jis tahhee ij lah tiädust, te taat 70 ive syejiäigi älgâ tyeje almostüttem tâi ton ráhtim rääjist. Syejiääigi nuuhâm maŋa tyeje uázžu kevttið rijjáht kii peri. Tuoŋij rijjá kevttimist spiehâst nuuvt ettum klassikkársyeji. Ton vuáðuld puáris tuoŋijdgin ij uážu kohtálið almolávt tagaráin vuovvijn, mii luávkkáa tooid čyeccee čuovviittâslíi hiäðu. Klassikkársyeje kocá Suomâst Máttááttâs-já kulttuurministeriö.

Tahheevuoigâdnuoðáliih koččâmušah láá távjá vaigâdeh čuávdið muuneeld. Puáhtá lede vaigâd ettâð tom, et lii-uv ubânâssângin koččâmuš tyejeest, mii finnee tahheevuoigâdnuoðâ syeje, já lii-uv syeji ain-uv vyeimist. Tahheevuoigâdnuotân lohtâseijee aasijn, tego veikkába koččâmušâst ovtâskâs pyevüttâs tahheevuoigâdnuotâsyeeest, puáhtá pivdeð mávsuttes ciálkkámuš Tahheevuoigâdnuotâräädist (Tekijänoikeusneuvosto).

Kiedâi rahtum tyejeh já
toi ovtâskâs kovoseh,
ärbivuávâlâš muusik já
mainâseh finnejeh puoh
tahheevuoigâdvuotâsyeje,
jis toh láá tuárvi originaleh.

TAHHEEVUOIGÂDVUOTÂ SYEIJEE

NUUVT TAHHEE JÁ TYEJE OOVÐÂNPYEHTEE JÁ MEID JIENÂVUORKKIM PYEVTITTEIJEE-UV,
PUOHÂID JIEIJÂS VUOIGÂDVUODÁIN.

	TAHHEE	OOVÐÂNPYEHTEE	JIENÂVUORKKIM PYEVTITTEIJEE
<i>Maid kii-uv parga?</i>	Tahhee ráhtá tyeje, ovdâmerkkân nyettee pitá tâi čáálá teevstá. Tahhee ij veltihánnáá jieš oovdânpyehti tyejees.	Oovdânpyehtee oovdânpuáhtá muusikpitá, čaittâl, tâi veikkâba lohá tahhee čáállim tiivtá. Oovdânpyehtee puáhtá oovdânpyehtið meiddei aalmugârbivyevi, mon tahhee ij lah tiäðust. Oovdânpyehtee ij veltihánnáá jieš čääli taid tuojjijð, maid oovdânpuáhtá.	Jienâvuorkkim pyevtitteijen kiäččoo taggaar, kote vuossâmuu tove vyerkke ttiätu oovdânpyehtim jienâ.
<i>Syeje čuosâttâh</i>	Syeje čuosâttâhhân lii tahhee ráhtim tyeji. Tyeje puáhtá čáállid pajas, tego čuojâlmâs nuotâiguin tâi tiivtâ pápârân, mut tyeji puáhtá šoddâð meid improvisistum vuovviijn já leðe taggaar, mast ij lah pisovâš olgohäämi. Ovdâmerkkân luándupálgást jodedijn já ton puudâ keksejum juáigus finnee tahheevuoigâdvuotâsyeje siämmáanáál ko nuottápápârân čallum klassilâš sinfonia-uv.	Syeje čuosâttâhhân lii tiätu tyeje ovtâskâs oovdânpyehtim. Tyeje oovdânpyehtim lii ain tiätu puudâ tábáhtuvvee toimâ. Oovdânpyehtee oovdânpuáhtá monnii jo almosijn lejee tyeje, jo-uv jieš čallum tâi nube ráhtim tyeje.	Syeje čuosâttâhhân lii ovtâskâs vuorkkim. Pyevtittejee tooimâst šadda tot vuorkkim, digitallâš tiätuvuárkká tâi mottoom eres päðdejum jienâ, mast tyeje oovdânpyehtim puáhtá kuullâð.

	TAHHEE	OOVDÂNPYEHTEE	JIENÂVUORKKIM PYEVITITTEIJEE
<i>Moos vuoigâdvuotâ čuácá?</i>	Tahheevuoigâdvuotâ čuácá tahhee ráhtim tuáján, mut meid ton variaatoid já eres haamijd. Ovdâmerkkân romanist puáhtá ráhtid elleekove tuše tahhee mietâmuššáin. Meid tyeje oovdânpyehdimân tarbášuvvoo tahhee lope.	Oovdânpyehtee vuoigâdvuotâ čuácá jieijâs tiätu puudâ ääigi tábáhtuvvee ovtâskâs oovdânpyehdimân. Oovdânpyehtee vuoigâdvuotâ ij eesti iärâsijd oovdânpyehdimist siämmáá oovdânpyehdim maŋeláá.	Pyevtitteijee vuoigâdvuotâ čuácá ton ovtâskâs jienâvuorkkimân, mon pyevtitteijee lii paddim. Pyevtitteijee vuoigâdvuotâ ij eesti iärâsijd oovdânpyehdimist já paddiimist siämmáá tyeje uddâsist.
<i>Kii puáhtá adelid love já moos?</i>	Tahhee addel love tyeje kevttimân almolávt, tego ton oovdânpyehdimân, já tyeje pitái leevâtmân.	Oovdânpyehtee taarbâš tahhee love vâi puávtáččij oovdânpyehdim tyeje almolávt. Oovdânpyehtee love vist taarbâš suu ellee oovdânpyehdim vuorkkim jyehimân almosviehân ovdâmerkkân radiost, televisiost, sosiallii mediast tâi viermivuáđuin. Vyerkkejum oovdânpyehdim uásild oovdânpyehdest lii vuoigâdvuotâ sajanmááksun.	Pyevtitteijee taarbâš tahhee já oovdânpyehtee love vâi uázžu paddid tyeje oovdânpyehdim eres ko ovtâskâs kiävtu várás. Pyevtitteijee ij pyevti kevtid paddim almolávt tahhee tâi oovdânpyehtee adelem lovettáá. Pyevtitteijee meerrid kuittag tast, moin naalijn suu ráhtim paddim kiävttoo. Tahhee tâi oovdânpyehtee iävâ pyevti vaattâd pyevtitteijest vuorkkim olssis. Pyevtitteijee oomâst jieijâs haaldust leijee vuorkkim já finnee toos čyeccee vuoigâdvuodâ, jis nubenáál ij lah soppum.

TAHHEEVUOIGÂDVUOTÂ LII VYEIMIST

TASSAŠ KO LII KUULLÂM 70 IHHEED TAHHEE JÄMIMIST. Tast maŋa tyeji lii puohháid rijjâ kevttimnáál. Jis rijjâ tyeji maŋeláá päddejuvoo, te šadda kuittâg uddâ já sierânâs vuoigâdvuotâ oovdânpyehti já jienâvuorkkim pyevtitteiji. Talle kii peri uázžu kale oovdânpyehtid já paddid jieš taam rijjâ tyeje, mut tot ij uáivild, et uážuččij rijjâ kevttid nube jo ráhtim paddim. Ton tábáhtusâst tyeji lii rijjâ, mut tiätu oovdânpyehtim paddim puáhtá lede syeijejum. Lii teháláš huámášid, et tuojijn, oovdânpyehtimijn já jienâvuorkkimijn láá jiečânâs já nubijnis sorjomettumis syeijäägih.

KLASSIKKÁRSYEJI EROMÂŠÁVT TEHÁLIJ PUÁRIS TUOJII SYEIJIN

TAHHEEL (TEKIJÁL) 53 § VUÁÐULD
”jis kirjálii tâi taaidálii tyeje kuáttá tahhee
jäämmim maŋa monâttálloo almolávt
čuovviittâsljld hiäduid luávkkájejee vuovvijn,
te asáttâssáin meridemnáál virgeomâháást lii väldi, veikká
tahheevuoigâdvuotâ lii nuuhâm tâi tot ij lah lamaš, kieldid
taggaar monâttállâm.” Adai jis eromâš merhâšittee tyeji
kiävttoo almolávt toin naalijn, mii čielgâsávt luávkkáá
čuovviittâsljld hiäduid, te máttááttâs- já kulttuurministeriö
puáhtá kieldid taam monâttállâm. Taan miärádâsân
tutâmettumis tááhu puáhtá pyehtid ääši tuámustoovli
kiedâvuššâmnaál.

Klassikkársyeji lii tahheevuoigâdvuotâlaahân kullee
virgeomâháá eromâš vuoigâdvuotâ kieldid tiätulágán
luávkkájejee monâttállâm já suoŋáldid toin naalijn motomáid
eromâš teháljld tuoŋjld lohtâsejee almolii intres. Tuoŋj kevttim
lii kuittâg tuše ohtii 1960-lovvoost kieldum klassikkársyeje
vuáðuld. Koččâmuš lâi klassisij párnáikiirjij leevâtmist. Keččui,
et kiirjij jurgâlusah lijji hyenestâsásiih já tuoŋj siskáldâs lâi
muttum. Nube tábâhtusâst, mii tábâhtui 1980-lovvoost, kiäldu
vist ij meridum. Talle koččâmuš lâi taaidâr Gallen-Kallela
mááláámij kevttimist nurádállâmlitij kuvviittâssân.

Ärbivuáváliih olgospuáhtuseh pyehtih aainâs-uv teoriast
peessâd uásálâžžân klassikkársyeje miäldâsii syejeest talle,
jis olgospuáhtus puáhtá anneeđ tahheevuoigâdvuotâläžžân
tyeijn. Talle koččâmuš lii meid tast, et moin naalijn

čuovviittâslâš hiätu miäruštálloo já maht ton luávkkám
lii tábâhtum. Jis ovdâmerkkân sânimááccuh jieškote-uv
myensterjld puávtáččij anneeđ tahheevuoigâdvuotâläžžân
tyeijn, te máhðulii ärbivuovij vuástâsii kevttim tábâhtum
maŋa kolgáččij ärvuštállâd tom, et puáhtá-uv ovdâmerkkân
sânimááccuh kevttim ton merhâšumesiskáldâsân vaiguttejee
tâi ton vahâgittee vuovvijn luávkkád čuovviittâsljld hiäduid.

Lahâsaje tarkkuustâldijn lii kuávdâást kojâdid, et kost
já moin naalijn tuájân čyeccee čuovviittâslâš hiätu puáhtá
šoddâd luávkkájum, já mii lii tot almosviehâ, kiäs tuot hiätu
kuáská. Luávkkám kolgáččij kuittâg lede nuuvt čielgâs, et ton
tubdâmân ij taarbâš taiduu tâi kirjálâšvuodâ äššitobdee, pic
kii peri puáhtá addid, et koččâmušâst lii luávkkájejee kevttim.
Ton äššist iä lah vuáðudum keevâtlíih riehtivyevih, et navdâseh-
uv klassikkársyeje tuše aalmuglávt tubdâstum merkkâtyejeh,
vâi puáhtá-uv čuovviittâslâš hiätu lede meid tiätu juávhu tâi
siärvâdudv siste tubdâstum čuovviittâslâš tâi kulttuurlâš ärvu.

Nuuvtpa veikká aalmugärbivyevi olgospuávtus ličij jo
nuuvt puáris, et toos čuoccâm tahheevuoigâdvuotâ
ličij nuuhâm, te aalmugärbivyevi olgospuáhtus kevttim
já toos čyeccee monâttállâm puáhtá ärvuštállâd
tahheevuoigâdvuotâlaavâ raamij siste virgeomâháá tooimâst
talle, jis eromâš tehálâš já ain-uv ellee kulttuurân kullee
aalmugärbivyevi olgospuávtus kiävttoo almolávt toin naalijn,
mii aaiabâs čielgâsávt luávkkáá meid čuovviittâslíi hiädu.

TÄÄVVIRMERKKÄ-
VUOIGÂDVUOTÂ
PUÁHTÁ SUOIJID
MEID ÄRBIVUÁVÁLIJD
TUBDÂLDUVÂID

TÄÄVVIRMERKKÂ- VUOIGÂDVUOTÂ

ADDEL IÄLÄTTÂSHÁRJUTTEIJEI ohtuuvuoigâdvuotâ meridið syeijejum meerhâ kevttimist tiätu tävirij tai palvâlusâi tubdâldâhhân markkânijn. Meerhâ haldâšeijee puáhtá kiöldid iärâsijd kevttimist siämmáa tai siämmâásullâsii meerhâ siämmâi tai siämmâásullâsij tävirij tubdâldâhhân markkânijn. Täävvirmerkkâvuoigâdvuotâ ulmen lii turvid kištottállâm já markkânij toimâm sehe suojâlid iälättâshárjutteijei toohâm markkânistem- já pyevtittâsovdedeminvestistmijd. Täävvirmerkkâ čáittá tävirij já palvâlusâi vuolgâsaje sehe iärut iälättâshárjutteijee tävirijd já palvâlusâid eres kištottellei västideijee tävirijn já palvâlusâin. Täävvirmerkkâvuoigâdvuotâ kuáská kuittâg tuše iälättâstooimân, ige tot rajii ovdâmerkkân priivaat ulmui já sänirijjâvuotâ siisâ kullee meerhâi kevttim. Iäru kávpálii já priivaat kevttim kooská ij kuittâg lah ain oovtâkiärdân, tondiet ko ovdâmerkkân taaidâlâš toimâ puáhtá siämmâa-äigâsávt lede áámmátlâš já kávpâlâš, mut navdâšid meiddei sänirijjâvuotâ syeje.

Távâlij täävvirmeerhâi lasseen kiävtust láá siärvádâh- já tärhistemmeerhah. Ko táválâš täävvirmerkkâ čuujoot tiätu iälättâshárjutteijei, te siärvádâhmerkkâ čáittá, et iräteijee kulá tiätu siärvádâhân. Tärhistemmerkkâ vist čáittá, et pyevtittâs valmâstem lii tiävdâm tiätu täsivátámušâid.

SÄMMILIIH TÄRHISTEMMEERHAH

SÄMMILII TYEJE
ohtâvuodâst kevttum Sámi
duodji -merkkâ lii registeristum
ovdâmerkkân Taažâst tärhistem-
merkkân. Meerhâ uázžuh kevttid
meerhâ haldâšeijee siärvâdov
tuhhiitem jesâneh.

SÄMMILII PYEVITTITTÄS
čäittee Sámi made -merkkâ
lii meid registeristum
tärhistemmerkkân. Meerhâ
kevttim haaldâš Sämiraädi já
meerhâ uázžu kevttid ton kevttim
iävtuid tevdee ulmuuh.

TÄÄVVIRMERKKÂN
puáhtá toimâd mii peri
tubdâlduvâid, mon puáhtá
čäittid čielgâsávt já tárkká.
Táválumosávt täávvirmeerhah
láá säänih, kovoseh tâi toi
ovtâstâlmeh, mut meid jienâ-
merkkâ tâi kuulmâuulâtlâš
häämi, tego pyevittittâs pakkâ,
ivneovtâstállâm tâi lihâdeijee
kove pyehtih toimâd
täávvirmerkkân.

Tiettih-uv?

MAAŃGAH ÄRBIVUÁVÁLIH TUBDÂLDUVAH TUÁIMIH TÄÄVVIRMEERHÂI NÁÁLÁ já maangâi ärbivuáválíj olgospuáhtusij kiävtust láá ovtâstumsajeh täävvirmeerhâi kevttim ulmijd. Ärbivuáválâš olgospuávtus puáhtá čäittid vuolgâsaje tâi omâsteijeevuodâ, já merhâin puáhtá iärruttállâđ jieškote-uv aašijd nubijnis. Ovdâmerkkân poccui peljimeerhah láá persovnlíih tubdâlduvah, moiguin poccuid puáhtá merkkid kuullâđ omâsteijeidis. Siämmáánaál ärbivuáválíjn tuoijjn ráhtee puáhtá pieijâđ jieijâs persovnlíi meerhâ pargoi ohtâvuotân, vâi čáitáččij, kii tuoijjd lii ráhtám.

TÄÄVVIRMERKKÂVUOIGÂDVUOTÂ

ŠADDA JO-UV REGISTERISTMÁIN TÂI VUÁHÁDUTMÁIN MEERHÂ iäláttáshárjutteijee kiävtun. Täävvirmeerhâ puáhtá uuccâd registeristemnáál tiätu eennâm vijdodâhân ton eennâm aalmuglii virgeomâháást tâi ubâ Euroop union vijdodâhân Euroop union ráhtálâšvuoigâdvuodâi virgâduvâst (teollisoikeuksien virasto). Registeristum täävvirmerkkâ lii vyeimist love ihheed uuccâmpeeivist, mut registeristem puáhtá udâdid ain love ive pajan häävild. Ohtuuvuoigâdvuotâ puáhtá šoddâd registeristhánáá talle, jis merkkâ lii vuáhádum já almolávt tubdum tiätu tävirij tâi palvâlusâi ohtâvuodâst iäláttáshárjutteijee tubdâldâhhân. Vuáhádume tuodâstem ij kuittâg veltihánáá lah älkkee já täävvirmeerhâ registeristem lii keevâtlávt táválub vyehi tubdâlduv suoijim várás.

TÄÄVVIRMERKKÂVUOIGÂDVUOTÂ SYEIJEE tubdâlduv kevttim tuše toi tävirij tâi palvâlusâi ohtâvuodâst, maid registeristem luávdá. Talle ko lii vuáváámin registeristem, te kalga-uv smiättâđ, et moi tävirij tâi palvâlusâi ohtâvuodâst meerhâ lii taarbâšlâš suoijid. Siämmáánáál täävvirmeerhâ luávkkám árvuštâldijn tárkkoo tot, et láá-uv kevttum tävireh tâi palvâlusah siämmááh tâi tuárvi siämmáásullâsiih, já láá-uv kevttum täävvirmeerhah siämmááh tâi nuuvt siämmáásullâsiih, et relevant čuosâttáhvievá siste lii siähánemvaará tävirij já palvâlusâi vuolgâsaajeest. Jis täävvirmeerhah láá tuárvi ereslágáneh tâi tävireh já palvâlusah tuárvi kukken nubijnis, te siähánemvaará já täävvirmeerhâ luávkkám ij tuodânalásávt pyevti šoddâđ.

OVDIL TÄÄVVIRMEERHÂ REGISTERISTEMNÁÁL

uuccâm kannat tarkkuđ jieijâs tooimâ vijđoduv já vuáváámijđ. Täävvirmeerhâ registeristmist láá jieijâs koloh, ige tuše meerhâ registeristem alnees pyevti puáduid tâi oovded finnodâhtooimâ. Täävvirmeerhâ kalga meiddei tuodâi kevttiđ markkâniijn, vâi registeristem pisoččij vyeimist. Veikkâ tubdâldâh registeristuuččij-uv täävvirmerkkân, te tom puáhtá monâttiđ, jis tot ij lah viidâ ive ääigi kevttum markkâniijn toi tävirij já palvâlusâi täävvirmerkkân, made várás tot lii registeristum. Nube tááhust jis viggâmuššân lii ovdediđ vuáhádum finnodâhtooimâ já kevttiđ tiätu tubdâlduv kuhheebáigásávt iäláttâshárjutteijee merkkân, te täävvirmeerhâ registeristem sáttá lede jiärmálâš porgâđ jo ovdil eidusii finnodâhtooimâ algâtem. Tánávt eromâšávt talle, jis lii vaarân, et kiinii eres álgá lovetáá jieijâs iäláttâstooimâst addiistállâđ tâi kevttiđ siämmáá tubdâlduv.

TÄÄVVIRMERKKÂUCÂMUŠ VUÁVÁÁDIJN LII

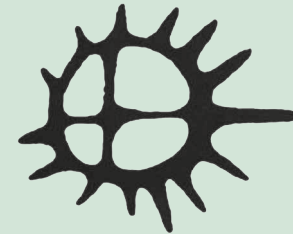
pyeri tarkkuđ, et siskeldeh-uv meerhâ elementeh maidnii tagarijd, mii kulá ubâ sâmisjärvádâhân, tiätu kuávlui tâi ovtâskâs suuvâi ohtsii ärbivuáhân. Veikkâ täävvirmerkkâ ij alnees taarbâš lede kreativlii pargo puáduš, te lii pyeri, et säänih já symboleh, moh láá ubâ siärvâduv kiävtust, pisoh puoh siärvâduv jesâniij kiävtust. Tuše täävvirmeerhâ registeristem ij kuittâg vala eesti kiämmán kevttimist syeijejum meerhâ, pic koččâmuš lii ain tast, et moin naaliijn täävvirmerkkâvuoigâdnuotâ kiävttoo já moin naaliijn syeijejum tubdâlduv lii viggâmuššân haldâšid. Täävvirmerkkâvuoigâdnuotâ lii täävvirmeerhâ haldâšeijee ohtuuvuoigâdnuotâ, mon kalga aktivlávt kevttiđ syeje olâšuttem várás. Täävvirmerkkâvuoigâdnuotâ ij meidgin rajjii iäláttâstooimâ ulgguubeln tábáhtuvvee meerhâi kevttim.

TÄÄVVIRMERKKÄVUOIGÂDVUOTÂ PUÁHTÁ RAIJID MEDDEI

ÄRBIVYEVI JUÁTKEI TOOIMÂ MARKKÂNIJN. Tárulii

čingâsyergi irättâs ucâmuš täävvirmerkkân lâi tuhhiittum ive 2009. Täävvirmerkkâ lâi uáli siämmáásullâsâš ärbivuáválijn sâmmilijn piäivášsymboláin. Täävvirmeerhâ haldâšeijee viigâi kieldid täävvirmeerhâ luávkâjeijee symbol kevttim markkâniijn meid ärbivuáválii tyeje mättei tooimâst. Maŋeláá täävvirmerkkâ meridui midáttemmin ive 2020, tondiet ko keččui, et piäivášsymbol siskeldem áárvuid puáhtá verdidid oskolduvlijd árvuid já meerhâ registeristem lâi šiev täävi vuástásâš. Ton lasseen keččui, et sâmmilijn tyejičeepijn lii vuáđudemlaavâ turvim vuoigâdvuotâ pyehtid kevttid jieijâs immateriallii kulttuuräärbi.

Tiettih-uv?

Táruláš
täävvirmerkkâ-
registeristem
Nr 251306.

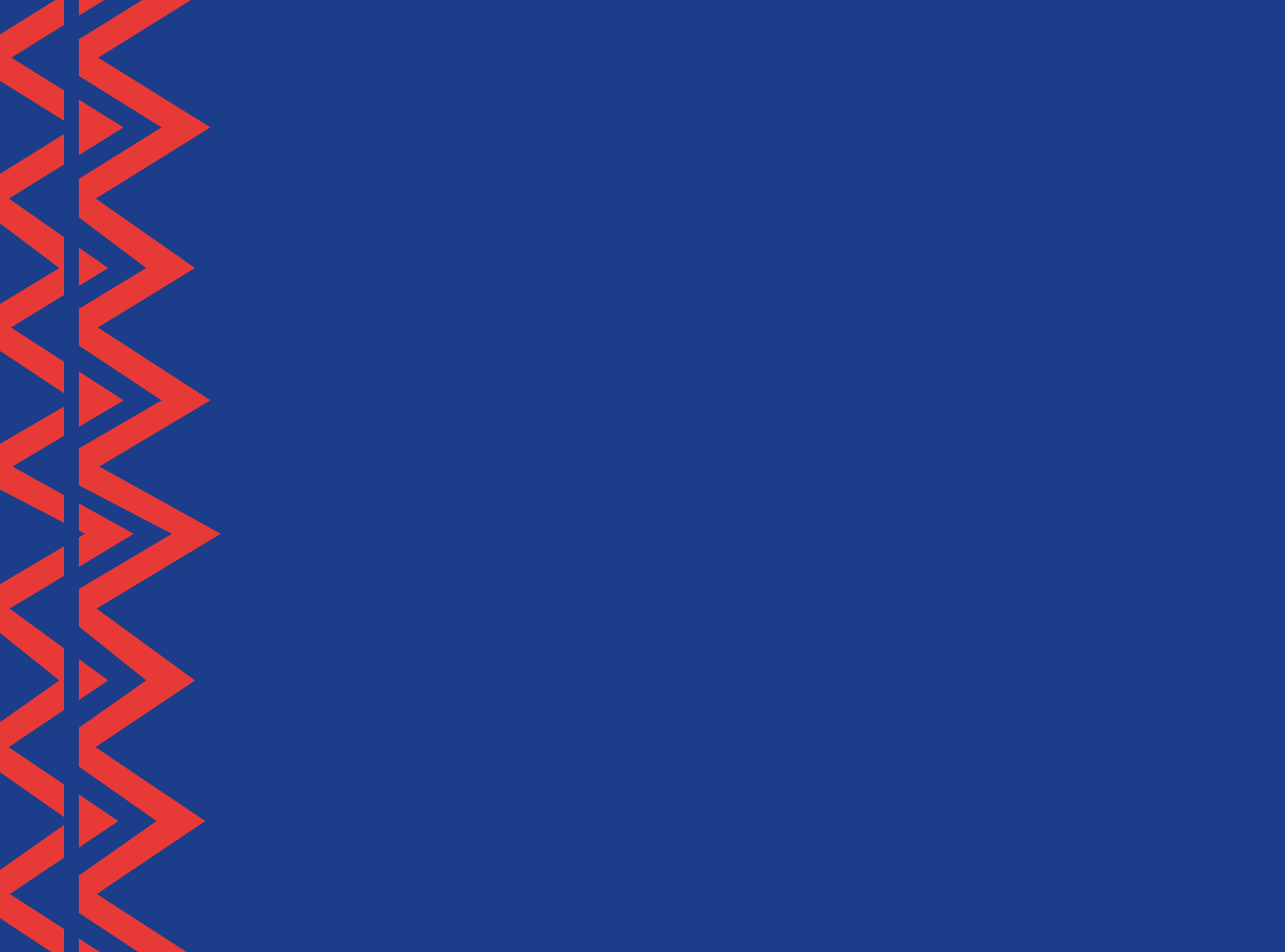
Sâmmiláš
piäivášsymbol.

KO OCÁ TÄÄVVIRMEERHÂ

REGISTERISTEMNÁÁL, TE KALGA smiettâd, et mon eennâmtiedâlii vijdoduvâst syeje taarbâš. Jis toimâ rájášuvá tuše tiätu staatâ vijdodâhân, te registeristem ij veltihánnáá kannat uuccâd ubâ Euroop union vijdoduvâst. Nube tááhust jis irättâstooimâ lii viggâmuš mutted aalmugijkoskâšžžân já toimâ lii gloobaallâš ovdâmerkkân internet peht, te ubâ Euroop union luávdee registeristem, tâi EU ulgguubiälâsijđ enâmijđ-uv luávdee aalmugijkoskâšs registeristem, sáttá lede jiärmálumos olášuttid tállân aalgâ rääjist.

KALGA HUÁMÁŠID, ET TUŠE täävvirmeerhâ registeristem ij vala pyevti pehtilis riävtálii syeje keevâtlávt. Täävvirmerkkâvuoigâdnuotâ lii ohtuuvuoigâdnuotâ já tienuuvt meerhâ haldâšeijee kalga jieš kocceed markkânijđ máhđulij luávkkáámij aiccâm tiet já aktivlávt toimâd jieijâs vuoigâvuodâ suojim tiet. Täävvirmerkkâucâmuš vuávááđijn lii-uv pyeri smiettâd meid tom, et mon tuodânlásiih luávkkáámeh láá puátteevuodâst já maht keevâtlávt syeje puávtáččij olášuttid. Ton tááhust meid jieijâs syergi oovtâstpargo-ornijduvah já -ovtâstusah pyehtih lede iššeen täävvirmerkkâsyeye keevâtlâšvuodâ olášutmist já ovdâstem orniimist.

MOTOMEH ERES
IMMATERIALIIH
VUOIGÂDVUOĐAH
JÁ LAAVAH

EENNÂMTIEDÂLIH ALGÂPUÁTTIMMIÄRKKUMEH

EENNÂMTIEDÂLIH ALGÂPUÁTTIMMIÄRKKUMEH syeijejeh ärbivuáválij pyevtittásai nomáttásaid puástukevttim já addiistálmij vuástá. Siämmást toh cujotteh täävmirmeerhâi náálá pyevtittás algâpuátimân. Syeje puáhtá finnid taggaar nomáttás, mii kovvee pyevtittás eennâmtiedâlii algâpuátimân lohtâseijee slaajâ tâi jiešvuodâ. Syeje puáhtá uuccâd eennâmtuálupevittássaid já purrâmâššaid sehe alkoholjuhâmuššaid. Syeijejum nomáttás puáhtá kevtid kii peri pyevtitteijeid, kote tuáimá ton kuávlust já tiävdá nomáttás kevttim iävtuid. Ovdâmerkkân Lapin puikula já Lapin Poron liha -nomáttásah láá registeristum Euroop union nommâsyejivuáhádâhân.

Tiettih-uv?

ALGÅALGÅLII KIETÅTYEJIPYEVTTITTÅS NOMÅTTÅS SYEJI. Euroop union komissio lii adelâm iävtuttås asättåsâst 2022/0115 (COD), moin meiddei kietåtyejipyevttittåсах finniiččii eennåmtiedålii algåpuåttimmiårkkumij syeje. Vuáhådåh ličij paldålås jo kiåvtust leijee nommåsyejivuáhåduvåin. Syeje iåhtun ličij pyevttittås eennåmtiedålåš sajadåh já tot, et ton šlaajå, peggim tåi miinii eres elementijd lohtås kuåvdåš vuovvijn ton kuåvlun, já et aainås-uv ohtå pyevtitemmuddo tåbåhtuvå ton kuåvlust. Talle ovdåmerkkån såmituojijd lohtåseijee nomåttåсах, tego *gåkti*, *duodji* tåi *saamelainen käsityö* puåvtåččii mådåulåvt finnid syeje, mii turviiččij tåi nomåttåsåi kevttim tuše tagarijn pyevttittåsåin, moh låå aainås-uv uåsild valmåštum såmikuåvlust. Nomåttås kuittåg syeijee eennåmtiedålii algåpuåttim, ij tom, et pyevttittås lii ráhtåm såmmilåš olmooš. Syeje cuosåttåhhån lii meid pyevttittås nomåttås, ij jieš pyevttittås. Komissio iåvtuttås lii adelum ive 2022 ååigi ciålkkåmušmuudon, já nuuvtpa syeje lopålii hååmist já iåvtuin ij lah vala visesvuotå.

PYEVITTÂS HÄMIVUÁVÁM TÂI OLGOLDÂS HÄÄMI SYEIJEJUVVOO MYENSTERVUOIGÂDVUODÁIN

MYENSTERSYEJE FINNIM iähtun lii tot, et pyevittâs häämi lii uudâs já persovnlâš. Uđâsvuotâ uáivild tom, et pyevittâs ij uážu almostittid̄ tai vyebdid̄ ovdil myenstersyejiucâmuš kyeddim̄. Jis pyevittâs lii jo almostittum, te syeje puáhtá kuittâg uuccâd̄ tiätu iävtuiguin vala 12 mánuppaje äägi myenster almostitmist. Myenster persovnlâšvuotâ čuávdoo tast šoddâm ubâlâškove vievâst. Myenster kalga iäránid̄ jo tobdos myensterijn mudoi-uv ko tuše smaavâ detaljij peeleeest. Myensterist tiättojejee häämi uđâsvuotâ árvištálloo nuuvt kočodum čuooviittum kuláttejee uáinust, vâldimáin huámášumán meid pyevittâs kevttimulme já pyevittâsjuávhu. Kuávdáást lii tot, et iärrán-uv myenster mudoi-uv ko tuše smaavâ

detaljij peeleeest tast, mii lii jo markkâniijn tobdos. Myenster kalga meiddei lede ulmuulii jieğâlii pargo puáduš, já ovdâmerkkân luándu hammim haamijd̄ ij pyevti registeristid̄ myensterin. Registeristum myenstervuogâdvuotâ lii vyeimist 25 ihheed. Myenstervuogâdvuodâ pyevittâs háámán puáhtá finnid̄ aalmugláv̄t čälimáin ucâmuš myenster registeristem várás aalmuglii virgeomâhâžân, tai ubâ Euroop unionist ucâmáin registeristem Euroop union puávtulâšvuogâdvuodâi virgâduvâst. Registeristemmonâttâlmist láá motomeh iäruh aalmuglii já EU-virgeomâhái kooská ovdâmerkkân tast, et totkoo-uv myenster uđâsvuotâ já persovnlâšvuotâ virge peeleeest jo ucâmušmuddoost, vâi kalga-uv nubbe uásipeeli uuccâd̄ tain iävtuin vájugáá myenster mañeláá komettemnáál.

Tiettih-uv?

VÁJÁLDUI-UV MYENSTER SUOIJIM OVDIL PYEVTITTÁS OLGOSADELEM?

Registeristhánnáá myenster-uv finnee syeje nuuvt kočodum registeristhánnáá siärvádâhmyensterin kuulmâ ive ääigi ton olgosaddelmist ubâ Euroop unionist. Nuuvtpa jis pyevtittâs lii puohtum markkânáid usâhännáá myenstervuoigâdvuotâsyeje, te valmâšteijee puáhtá liijká vala kuulmâ ive ääigi pyevtittâs olgosaddelmist vuáđustállâđ vuoigâdvuodâinis eres valmâšteijei vuástá ubâ Euroop unionist. Taat syeji addel kuulmâ ive ovdâmäädhi ovdâmerkkân tyejičeppijd, kiäh arvâleh, et ij lah ruđálávt ávhálâš registeristiđ puoh sii myensterijd, mut kiäi uđđâ myensterijd iäráseh sätlih kopijistiđ jotelávt-uv markkânáid pyehtim maŋa. Kuulmâ ive ääigi markkânáid pyehtim maŋa myenster ij uážu kopijistiđ pyevtittâs valmâšteijee mietâmušttáá, kohân pyevtittâs myenster lii tiävdám myenstersyejeest vattum persovnlâšvuodâ já udâsvuodâ vátâmušâid olgosadelem ääigi.

PAATEENTVUOIGÂDVUODÁIN PUÁHTÁ SUOIJID AAŠIJ UTKÂMPARGO

PAATEENTSYEJE PUÁHTÁ FINNIÐ TEKNISII ČUÁVDUSÂN, MII TIÄVDÁ patentistem iävtuid, adai tot lii uudâs, utkoslâš já ráhtálávt ávhálâš. Utkoslâšvuodâ vátámuš meerhâš kuávdâš iäru tagaráid teknisijd čuávdusáid, moh láá jo uáppáseh. Paateentucâmušâst kalga huolálávt miäruštállâđ, mon utkosist lii koččâmuš já maid utkos oosijd lii ulmen pyehtid syeje siisâ. Paateentvuoigâdvuotâ addel haldâšejjees ohtuuvuoigâdvuodâ kevtid utkos áámmátlávt, adai valmâštid, vyebrid tai kevtid utkos siskeldejee pyevtittâšâid. Paateent lii vyeimist tuše tain enâimijn, main paateentsyeji lii uccum já táválávt enâmustáá 20 ive ääigi uuccâmpeeivist.

HIÄÐULÂŠVUOTÂMYENSTER SYEIJEE OOVTÂKIÄRDÁNUBBOID UTKOSIJD

HIÄÐULÂŠVUOTÂMYENSTER, ADAI NUUVT KOČODUM "uccâpaateent", uáivild čuávdusijd, moh láá oovtâkiärdánuboh ko patentistemnáál utkoseh. Hiäðulâšvuotâmyensterij kiedâvuššâmääigih láá uánihuboh ko paateentucâmušâin já virgeomâhâškoloidis peeleast toh láá hâlbibeh ko patenteh. Hiäðulâšvuotâmyenster syejäigi lii meid uánihub, enâmustáá 10 ihheed. Hiäðulâšvuotâmyensterist váttoo čielgâ iäru jo tobdos teknikân. Ton lasseen udhos kalga lede uudâs já ráhtálávt ávhálâš. Hiäðulâšvuotâmyenster addel haldâšejjees ohtuuvuoigâdvuodâ kevtid syeje finnim utkos áámmátlávt.

ÄRBIVUÁVÁLÂŠ TIÄTU FINNODÂHSYELIGÂSVUOTTÂN

FINNODÂHSYELIGÂSVUOTÂ UÁIVILD MON PERI TIÄDU, mii ij lah almolávt tiädust tâi älkkeht finnimnáál, já moin ton keežild lii rudálâš árvu iäláttâshárjutteijei já mon tot keččál kuáhtulij toimâiguin suoijid. Laavâ finnodâhsyeligâsvuodâin mielđ "finnodâhsyeligâsvuodâ luávkkájeijee pyevtittâš [uáivild] täävvir tâi palválus, mon vuáváámist, jiešvuodâin, tooimâin, pyevtitemprosesist tâi markkânistmist lii lamaš merhâšittee hiätu rievttittáá hahhum, kevttum tâi olgospuohtum finnodâhsyeligâsvuodâ keežild." Finnodâhsyeligâsvuotâlaahâ heiviittâl toin naalijn tivrás tiädu kevttim iäláttâstooimâst, já laavâ hiäivulâšvuodâ árvuštâldijn kalga tarkkuđ tom, et lii-uv tiädu haldâšeijee iäláttâshárjutteijee já lii-uv tiädust rudálâš já iäláttâselimân lohtâšeijee merhâšume.

VUOIGÂLÁVT MARKKÂNIJN MEID KULTTUURÄÄRBI KEVTIDIJN

LAAHÂ SOPÂMETTUMIS MONÂTTÂLMIST iäláttâstooimâst kiäldá šiev finnodâhtäävi vuástâsijd tâi mudoi nube iäláttâshárjutteijee tááhust sopâmettumis monâttâlmijd iäláttâstooimâst. Tággáár tooimân kulá tagarij jieijâš tâi nube iäláttâstooimân kyeskee tuodâvuástâsij tâi čájádittee olgospuáhtusij kevttim, moh čielgâsávt vaigutteh anokáálvu kojâldâhân tâi falâldâhân teikkâ vahâgittid nube iäláttâstooimâ. Iäláttâstooimâst ij uážu meidgin kevttid áášân kulâmettumis aášijd siskeldeijee ige oovdânpyehtimvyeis tâi häämis peeleešt sopâmettumis olgospuáhtus, mii čielgâsávt vahâgit nube iäláttâstooimâ. Sopâmettumis monâttâlmist iäláttâstooimâst puáhtá pivded čiälkkámuš Kuávdâškávpikkáámmár finnodâhtâpílâvdikoddeest, tâi monâttâlmân kyeskee äášist puáhtá pivded čuávdus markkânrievtist. Laahâ sopâmettumis monâttâlmist iäláttâstooimâst heiviittâl šiev finnodâhtäävi miäldásii toimâm iäláttâstooimâst. Nuuvtpa ärbivuáválii ohtâvuodâst laavâ tarkkuudijn kalga smiettâđ, et lii-uv ärbivuovijd pajjeentuállee tooimâst koččámuš iäláttâstooimâst já lii-uv kištottellee tooimâst koččámuš laavâst miäruštállum vuovvijn šiev täävi vuástâsii tâi mudoi sopâmettumis monâttâlmist.

ÄRBIVUOVIIJ SUOIJIMIST LII KOČČÂMUŠ MEID KULÂTTEIJEI VUOIGÂDVUODÂI SYEJEEST

KULÂTTEIJEESYEJILAAHÂ IJ KUULÂ
IP-vuoigâdvuodâid, mut ton siskeldem
heiviittâlmist puáhtá lede merhâšume meid
immateriallii kulttuurâarbi suoijâlmist.

Laahâ heiviittâl anokáálvui falâlduv, vyebdim, jodettem já
markkânistem iäláttâshárjutteijest kulâteijei. Anokáálvui
markkânistem ij uážu lede šiev täävi vuástásâš ige tast uážu
kevttid kulâteijei tááhust sopâmettumis monâttállâm.

Markkânistem puáhtá lede šiev täävi vuástásâš, jis tot lii
čielgâsávt ruossârijdost almolávt tuhhiittum ohtsâškodâlij
árvuiguin já eromâšávt jis tot luávkkaa olmoošáárvu
teikkâ oskolduvlii tai poolitlii vuádu-uáinu. Siámmáánáál
monâttállâm kalga anneed sopâmettumin, jis tot lii
iäláttâstooimâst almolávt tuhhiittum ääšimiäldásii
monâttállámtäävi vuástásâš já čielgâsávt hiäjusmit
kulâteijee naavcâ toohâd vuádustállum uástimmiärádâs
tai kulâttemanokáálvun lohtâseijee nubelágán miärádâs já
läidee toos, et kulâteijee taha miärádâs, mon sun ij liččii

ton monâttállámttäá toohâm. Jis monâttállâm lii sihtejum
tiätu kulâteijeejuávkun, te monâttállâm sopâmettumuodâ
kalga árvuštállâd taan kulâteijeejuávhu uáinust.

Kulâteijeesyejilaavâ vuáduul markkânistmist tai
äššigâskoskâvuodâst ij uážu adelid tuodâvuástásii tai čájádittee
tiäduid jis tiäduh láá ton tiäppásiih ete toh táttuh laidid toos,
et kulâteijee taha uástimmiärádâs tai kulâttemanokáálvun
lohtâseijee mottoom eres miärádâs, mon sun ij liččii adelum
tiäduittää toohâm. Tuodâvuástásiih tai čájádittee tiäduh
pyehtih kuoskâd eromâšávt kulâttemanokáálvu algâpuátimân,
valmâstemvuáhán já -ááigán, kevttimân já kevttim
vaiguttássáid sehe anokáálvun tohhum teestâi puátusáid,
sehe iäláttâshárjutteijee tai suu ovdâsteijee persovnlâšvuotân,
ohtâvuotâtiädooid, jiešvuodâid já sajadâhân markkânijn sehe
sii finnim palhâšuumijd já tubdâstássáid.

Markkânistmist tai äššigâskoskâvuodâst ij meidgin
uážu kyeddid addelhánnáá tagarijd äššiohtâvuodâ
huámâšumán vâldimáin kuávdâš tiäduid, maid kulâteijee
taarbâš uástimmiärádâs tai kulâttemanokáálvun lohtâseijee
mottoom eres miärádâs toohâm várás já moi váilum

táttu laidid toos, et kuláttejee taha miárádás, maid sun ij liččii rijttájejee tiáduiguin toohâm. Ko árvuštál tiádui rijttájejeevuodâ, te huámášumán váldojeh tiádui čielgâsvuotâ, iberdetteevuotâ já olmâáigásâšvuotâ, kevttum viestâdemuálán lohtâsejee rajiittâsah sehe iäláttâshárjuttejee eres tooimah kuávdâš tiádui adelem várás kuláttejeid.

Kuláttejeesyejilaavâ uáinust puáhtá árvuštállâd tagarij markkâniijn tábáhtuvvee monáttálmij laavâmiäldásâšvuodâ, main sâmmilâš kulttuurârbi kiávttoo pyevtittâs tâi palvâlus hokâttelleevuodâ lasettem várás, veikkâ vuáduštállum lijjkâ sâmmilâšvuotân ij lah, tagaráin vuovviijn, mii sáttá tippálávt vaiguttid kuláttejei uástimmiárádâsân. Talle kolgâččij tarkkuđ tom, et lii-uv pyevtittâs tâi palvâlus algâpuátimân, valmâštemvuáhán tâi jiešvuodáid lohtum nobdum tâi epinjuolgádávt nobdum lijjkâ sâmikulttuurân taggaar, mii tippálávt vaaigut kuláttejee uástimmiárádâsân. Jis návt lii, mut pyevtittâsâst tâi palvâlusâst váilu taggaar lijjkâ sâmikulttuurân, mii ton markkânistmist tâi kuláttejeid falâmist kuittâg tiáttoo, te koččâmuš puáhtá lede kuláttejeesyejilaavâ vuástásii monáttálmist. Almottâs epiášálii markkânistmist puáhtá čäállid viermiluámáttuváin kuláttejeeäššiuimui.

MOIN NAALIJN
JIEIJÂS JÁ SIÄRVÁDUV
VUOIGÂDVUOĐÂID
PUÁHTÁ KEEVÂTLÁVT
PIÄLUŠTIĐ?

IMMATERIALLI OMÂDUV SUOIJIM

VÁÁTÁ KEEVÂTLÁVT, ET vuoigâdnuodâ haldâšeijee čuávu jieš markkâniyd já lii aktivlâš. Virgeomâhááh iä virge peeleeest riemâ čielgid vuoigâdnuodâi luávkkáámijd ige tuše IP-vuoigâdnuodâ vyeimist orroom keevâtlávt poorgâ maiden, jis vuoigâdnuodâ haldâšeijee ij jieš aktivlávt tooimâ vuoigâdnuodâs turvim várás. Virgeomâháin puáhtá kuittâg finnd ravvuid IP-aašijn. Ovdâmerkkân Paateent- já registerhaldâttâs (Patentti- ja rekisterihallitus) ravvimpalvâlusâin puáhtá kojâdid tâävvirmeerhâin, myenster-vuoigâdnuodâin já patentijn. Euroop union tâävvirmerkkâvuáhâduvâst ravvuid puáhtá kojâdid Euroop union ráhtâlâšvuoigâdnuodâi virgâduvâst, EUIPO:st. Tahheevuoigâdnuotâaašijn ciäkkámuš puáhtá piveded Tahheevuoigâdnuotâräädist (Tekijänoikeusneuvosto). Syeje uuccâm várás puáhtá meid finnid išeruudâid, ovdâmerkkân Business Finland innovaatioseeddâl puáhtá kevttiđ meid IP-vuoigâdnuodâi suoijimist šoddâm koloi várás.

JIS TUN LAH OVTÂSKÂS

YEJIEPPI, JYEIGEE TÂI MUSIKKÂR, MAINÂSTEIJEE tâi mottoom eres taaidâr, já halijdah IP-vuoigâdnuodâiguin suoijid jieijâd pargo, mii vuáduduvá ärbivuáválii porgâmân, te tun puávtáh smiettâđ, et magareh immaterialliih pyevtittâsah tuu pargoost šaddeh já pyehtih-uv táágu oovdânpuohtum syejihäämih faallâđ taarbâšlijd riävtäljyd vuovjyd tuu jieijâd kiävtun. Lii pyeri tarkkuđ meid jieijäs pargeldem já siärváduv ärbivyevi koskâsii koskâvuodâ, sehe tom, et magareh kollektivliih jiešvuodah tuu jieijâd immateriallii pargeeldmân-uv lohtâseh. Kii puáhtá meridid tuoijj já eres olgospuáhtusij kevttimist já kii toi kevttimist hiätâ? Mon čienjâl já maggaar vuáruvaiguttâs jieijäs kreativlii pargo já siärváduvlii ärbivyevi kooskâst lii lamaš? Lii tehálâš smiettâđ meid riävtálii suoijim ávhálâšvuodâ sehe tom, et magarij aašij tâi tooimâi keežild syeje lii viggâmuš finnid.

Siärváduvâi uáinust syeje čuosâttâhhân leijee olgospuáhtuseh sâttih pyereest-uv lede puárâseh já sirdâšum ovdâskulij jo maangâ suhâpuolvâ äägi. Talle kalga tarkkuđ tom, et kuás tyejeh láá rahtum já lii-uv tooid čyeccee tahheevuoigâdnuotâ ain-uv vyeimist. Nabai kiäs tahheevuoigâdnuotâ kulá já lii-uv tot sirdum ovdâmerkkân tahhee hiädufinnejeijeid? Nube tááhust tâävvirmerkkâvuoigâdnuodâ kevttimáin puáhtá viggâđ suoijid teháljyd meerhâid, kovosjyd, nomâttâšâid tâi symboljyd lovettes kávpálii ávhástállâm vuástá, veikká toh liččii puárâseh-uv. Lii pyeri smiettâđ tom, et moin naalijn kollektivlijd intresjyd já ärbivyevi jotkum puáhtá turvid IP-vuoigâdnuodâi kevttim vuávâadijn, moh láá toh uhkeh tâi háástuh, moi vuástá täid vuoigâdnuodâid kevttimáin haalijyd suoijiidâttâđ.

LII PYERI MEID HUÁMÁŠID

E T STUORRÁ UÁSI
immateriallii kulttuuräärbist já
ärbivuáválijn olgospuáhtusijn
kiäsuttum almosvievâst haalijd
toimâd vavettemmeeht já ärbivuáválijd taavijd
kunnijâtmáin. Talle lii tehálâš, et kiäsuttum
almosvievâ kiävtust láá čielgâ eettisiih ravvuuh
tâi vuoigâdovuodâi haldâsejjei čiälkkámušah
tast, et moin naalijn immateriallii äärbi lii
hiäivulâš kevttid. Jo tain vuovijn puáhtá
muuneeld estid taggaar ärbivuáválij
olgospuáhtusij kevttim, mii luávkkáa
ärbivuáválijd taavijd já njuolgâdusâid.

JIS ÄRBIVUÁVÁLIH OLGOSPUÁHTUSEH KIÄVTTOJEH

L UÁVKKÁJEIJEHT, TE KANNAT VÄLDID VISTIG ÁŠÁLÁVT
ohtâvuodâ tooimâ hárvuttejjei já vâldid čielgâs tooimâ vuáduštâsâin, sehe
muštâlid olgospuáhtus merhâsuumeest siärvádâhân, irättâssâid já ovtâskâs
ulmuid. Kalga tarkkuđ meid tom, et maggaar kevttim kulá ovtâskâs ulmui sâni-
já olgospyehtimrijjâvuodâ siisâ, já kuás vist toimâm muttoo iäláttâstoimân, mon viggâmuš lii
haahâd ruđálii hiädu ärbivuáválii kulttuur kevttimáin. Motomin tuáimee ij oovtâkiärdánávt
lah addim kulttuurolgospuáhtusijđ kevtidijnis tooid lohtâsejje siärváduvljđ áárvuid já
tilálâšvuodâ puáhtá pyeredid oovtâibárdâsâst já ráđádâlmáin.

MÁHĐULII SIERÂUÁIVIL

ŠODÂDIJN PUÁHTÁ TARKKUĐ
tilälášvuodâ riävtäljđ peelijđ. Riävtälâš rijdo
čuávdoo loppâ loopâst tuámustooovlist, mut
tuámustovlikiedâvuššâm läävee vâldid ääigi já
toos lohtâseh koloriiskah. Tondiet ovdil eidusii äšâskuttem
vuávâm lii pyeri čielgid ääši riävtäljđ peelijđ huolâlávt já
ovdâmerkkân virgeomâhâšciälkkámušai vuáđuld.

JIS OLGOSPUÁHTUS KEVTTIMÂN LOHTÂSEH

TAHHEEVUOIGÂDVUODÂLIIH ÄÄŠIH JÁ KOČČÁMUŠ LII
tahheevuoigâdvuodâlii tyejeest, te ääšist puáhtá pivede ciälkkámuš
tahheevuoigâdvuotâräädist. Tahheevuoigâdvuotâräädi puáhtá celkkiđ ovdâmerkkân tast,
et lii-uv rijdo čuosâttâhhân leijee olgospuáhtusân ollágin šoddâm tai ain vyeimist leijee
tahheevuoigâdvuotâ, kiäs tot kulá já lii-uv tahheevuoigâdvuotâ luávkkájum. Ciälkkámuš pivdem lii
mávsuttem iäge toos lohtâs koloriiskah siämmáánáál ko tuámustovlikiedâvušmân. Ciälkkámuš ij lah
riävtálvâst čannee, mut tehálâžžân äššitobdeeorgaanin räädi adelem ciälkkámušast lii merhâšume.

CIÄLKKÁMUŠ PUÁHTÁ PIVDEĐ

MEID VEIKKÂ EIDUSÂŠ
rijdo ij liččiigin já munedejee
ovdâmerkkân tiätu ärbivuáválii
olgospuáhtus tyejiluándu
čielgim várás. Jis ärbivuávâlâš olgospuávtus tiävdâ
tahheevuoigâdvuodâlii tyeje tobdomeerhâid, te
toos čyeccee čuovviittâsljđ hiäduid luávkkádejee
monâttállâm puáhtá pivede joskâmnáál Máttááttâs-
já kulttuurministeriöst. Ton peht eromâš teháliih
já merhâšittee čuovviittâsljđ hiädu siskeldejee
kulttuurolgospuáhtuseh pyehtih finniđ riävtálii
syeje tast-uv huolâhánáál, et toi eidusâš
tahheevuoigâdvuodâlâš syejäigi lii jo nuuhâm.

JIS KOČČÂMUŠ LII TAST, ET REGISTERISTUM TÄÄVVIRMERKKÂ

SISKEELD TAGGAAR ELEMENT, MAST LII merhâšittee immateriallâš tai siärváduvlâš árvu, te puáhtá tarkkuđ máhđulâšvuodâ täävvirmeerhâ midáttemmin meerridmist. Tággáár tábáhtusâst lâi koččâmuš Taažâst ive 2020 nuuvt kočodum Piäivâšsymbol-tábáhtusâst, mast registeristum täävvirmerkkâ meridui midáttemmin eidu tiegárij suujâi keežild. Nuuvtpa vuossâmužžân kannat čielgid tile Paateent- já registerhaldáttâssáin máhđulii täävvirmeerhâ midáttemmin uuccâm várás. Ääši täävvirmeerhâ midáttemmin meerridmist puáhtá tuálvuđ meid markkânriáhtán, jis ääši ohtávuodâst haalijd oovdânpyehtid ovdâmerkkân vaahâgsajanmäksimääši.

JIS LUÁVKKÁJEIJEE TOOIMÂST LII

KOČČÂMUŠ ČÁJÁDITTEE markkânistmist tai mottoom eres tooimâst, mii máhđulávt luávkkáá kulátteijeesyeje, te vuossâmužžân lävkkín puáhtá kuoddâlid ääšist kulátteijeeäššiułmúi. Návt puáhtá lede, jis tävirij tai palvâlusâi markkânistem tippálávt lii šoddâdmin puástu mielâkove tast, et tain lii miinii sâmmilii kulttuuráárbán lohtâseijee tiätu jiešvuodâid tai šlaajâid, já jis taat äšši tippálávt vaaigut meid kulátteijee uástimmiáradâssâid. Talle koččâmuš sáttá lede čájádittee markkânistmist.

JIS IMMATERIALLÄŠ KULTTUURÄRBI

KIÄVTTOO KÁVPÁLÁVT ÄVKKIN TAGARÁIN vuovvijn, mast puáhtá lede koččamuš sopâmettumis monâttâlmist iäláttâstooimâst, te tooimâst puáhtá kuoddâlid kuávdáškávpikáámmár finnodâhtäpilävdikoodán. Talle kuoddâlejee kalga lede iäláttâshárjutteijee, mon tooimân sopâmettumis monâttállâm lii čuoccâm. Ovdâmerkkân syeligâssân tollum ärbivuáválii tiädu lovettes kevttim iäláttâstooimâst sátáččij lede sopâmettumis monâttállâm talle, jis ton syeligâssât tollum tiäduš lii lamaš merhâšume ärbivuáválij iäláttâsâi hárjutteijei tooimâst.

PUOH OVDELÁÁ MAINÄŠUM TOOIMAH

LÁÁ MONÄTTÄLMEH, moh tábáhtuveh ovdil eikusii tuámustovlikieđâvuššâm já vuáduduveh virgeomáhái já äššitobdei ciälkkámuššáid já miäradâssáid.

JIS ÁŠÁLIJ RÁĐÁDÂLMIJ MAĐAGIN IJ ŠOODÂ

VUOVÂS LOPPÂPUÁĐUS JÁ JIS HUOLÂLII JURIDISII muneárvuštállám vuáduld oro, et IP-vuoigâdvuotâ, tâi miinii eres mainâšum lahâaasâtmij vuádu dem riävtälâš syeji, lii luávkkájum, te lahâäššitobdee iššijn puáhtá kuorättállâđ ášáskuttem markkânriähtán. Markkânriehti kiedâvuš Suomâst immateriallij vuoigâdvuodâi luávkkáámân kyeskee aašij lasseen meid kulâtteijeesuáján sehe sopâmettumis monâttálmân iäláttástooimâst kyeskee aašijd.

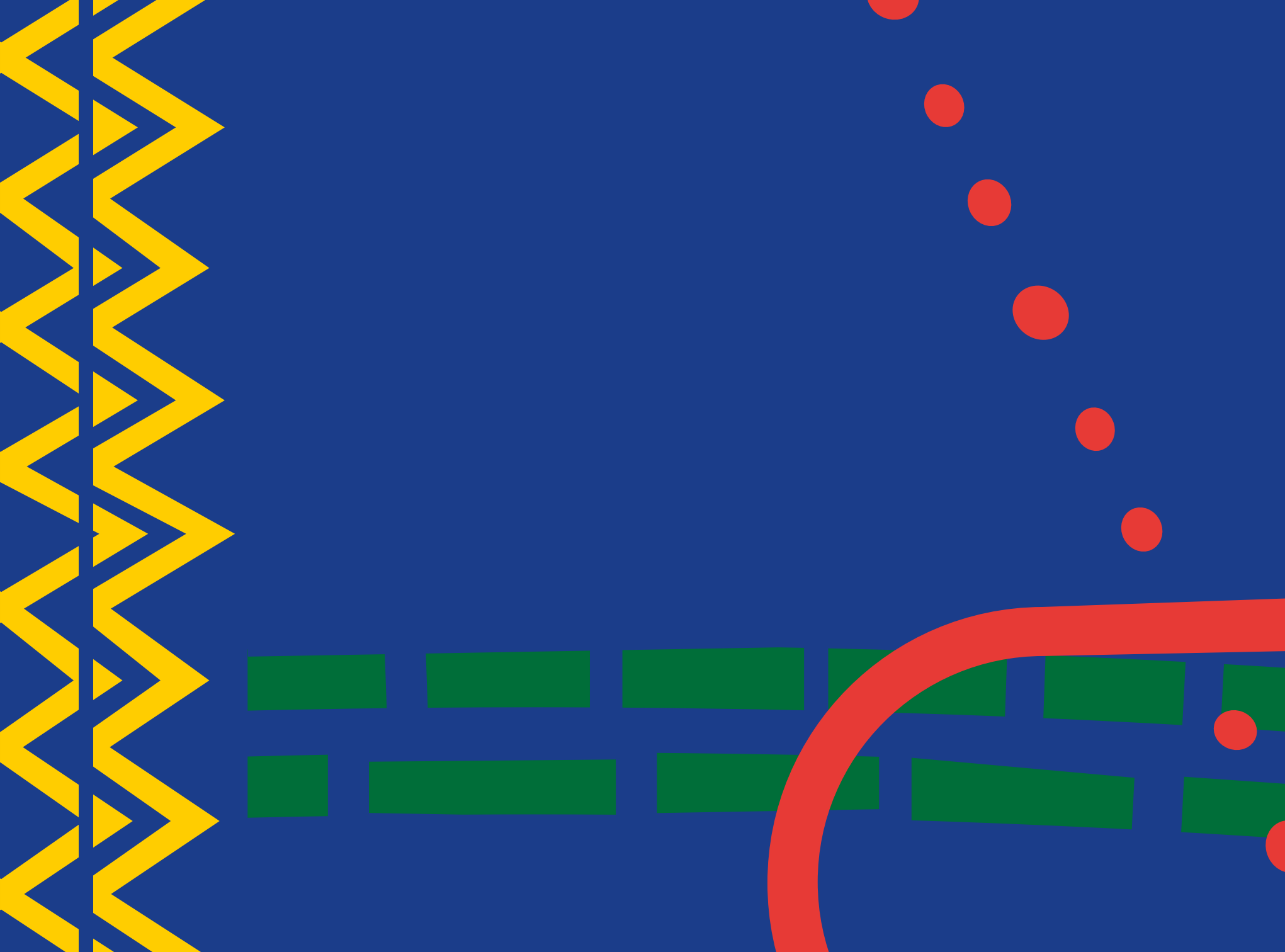
Eallin lea ovtta jearaldahkii vástideapmi.

Jearaldat lea eana

ja mun

buoremus lági miel vástidan

EANA.

Äššitobdeeh
aneh immateriallijd
vuoigâdvuodâid (IP,
"intellectual property") kyeskee
lahâasâtem muálkkáas riehtisyergin. Tom
tobdeh hyeneeht sehe algâalmugeh já meid
ovdâsvástádâsâst leijee virgeulmuuh. Liijká IP-
vuoigâdvuodah láa kuávdáš uásist talle ko lii ucâmin
čuávdusijđ algâalmugij pyereest vuáđustállum
riávtálij vuárdámušâi tevdim várás.

Vâi taaid kočâmuššâid puávtáččij vástidid, ive 2022 ääigi
olášittui tave kuávlv algâalmugij kulttuurân kyeskee
IP-vuoigâdvuodâid kiedâvuššee haahâ, mon vuáđuld
taat škovlimmaterial lii rahtum.

Škovlimmaterial tuárju nuuvt IP-äššitobdei já meid
sâmitaidârij já ârbivuávlíjd iäláttâsâid hárjutteijee
nuorâ sâmmilij škovlim. Haavâ válđuolášitten
toomâi Sämikuávlv máttááttâskuávdáš (SMK), já
haahâ olášittui oovtâstpargoost sâmitiggijn já haavâ
ovdâsvástádâsministeriöin, máttááttâs-
já kulttuurministeriöin.